

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTI:

KECSKEMÉTI VILMOS

ELŐFIZETÉSI ÁR

EGÉSZ ÉVRE 20 PENG
FÉLÉVRE 10 PENGÓSZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII., MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-6L

„Tervgazdaság” a jótékonyágban

Szóváltattuk már a pesti hitközség vezetőségének azt a sajtóságság intézkedését, mellyel az ünnepek során a templomokban felajánlásra került jótékony adományok szétosztásánál túltette magát az adakozók intencióján és az adományokat előre megállapított kulcs alapján osztotta fel az egyes intézmények között. Mikor a zsidó közvélemény a „Zsidó Élet” közlése nyomán tudomást szerzett az adminisztratív mindenhatóságunk erről az újabb térhódításáról, egyesek csodálkoztak, mások felháborodtak a hitközség vezetőségének önkényeskedésén. A csodálkozásról ugyan hitközségünk közvéleménye már alaposan leszokhatott volna az utóbbi évek során; ami pedig a felháborodást illeti, kár érte, senkinek sem használ. Sokkal helyesebb volt az az út, melyet a „Zsidó Élet” ajánlott olvasóinak, s melyet, mint értesülünk, meg is fogadott a nagy ünnepek adakozó közönsége: mi arra figyelmeztettük olvasóinkat, ha azt akarják, hogy adományaik az általuk megjelölt célra fordíttassanak, leghelyesebb, ha azt maguk egyenesen az illető intézménynek küldik el.

Igy is történt a legtöbb esetben. Az ünnepeken a tehetős és áldozatkész híveket felhívták a Tórához s kihirdették a gyülekezetnek, ki mennyit és milyen célra áldozott. A hitközség urai persze ezt csak amolyan kegyes formának szánták, úgy gondolták, hogy az összegeket természetesen a jótékony intézmények céljára fordítják, de a saját belátásuk szerint. Így csakugyan nem maradt más út az adakozóknak, mint hogy maguk küldjék el adományaikat az általuk megjelölt célra, ha azt akarják, hogy pénzüik azt a jótékony célt szolgálja, melyre szánták. Ez az eljárás teljesen jogosult és logikus volt; hisz kétségtelen joga minden hívőnek, hogy arra a célra juttassa a pénzét, mely valamilyen oknál fogva neki kedves. Az adakozás bensőségét és szívbéli készségét is csak úgy óvhatjuk meg, ha respektáljuk az adakozók intencióit.

Az alkotmány mint korteseszköz

A magyar kongresszusi zsidóság új szervezeti szabályzataival kapcsolatban aránylag túl sok szó esett a szabályzatot megalkotó irodáról és annak vezetőiről; mindenesetre több, mint azokról a tárgyi kérdésekről, melyeknek bővebb megvitatása ily döntő kérdésben semmiesetre sem árthatott volna. A személyi momentumoknak ez a kidomborítása azonban nem volt véletlen: a Szabályzat az előkészítetlen, szervezetlen és rövid országos gyűlésben keresztülgaloppozott alakjában csakugyan testére van szabva egy irodának, egy vezéri alakulatnak, egy személyes ambiciónak. Ez a szabályzat mintha elsősorban azt a célt szolgálná, hogy a magyar zsidóságon belül korlátlan hatalmi pozíciót biztosítson ennek a központi vezérletnek. S a dicsőítő reklámhangok már semmi különbséget sem tudnak tenni a magyar Izrael java s a vezérítő akarat mindenhatósága közt; fennen hirdetik, hogy a magyar zsidóság új alkotmánya, a halhatatlan mű, mely a központi vezérlet mindenhatóságát oly tökéletesen szolgálja, immár a megvalósulás végső stádiumába lép s elnyeri a minisztérium jóváhagyását is — legközelebb, a pesti hitközségi választások előtt. A magyar zsidóság alkotmánya tehát be fogja tölteni legfőbb feladatát, hogy meghosszabbítsa a mostani mindenható és mindenhatóságát az új szervezeti szabályzatban oly korlátlanul kiterjesztő rendszer uralmát.

A felekezeti alkotmánya, mint korteseszköz a hitközségi politika szolgálatában: ez az uralkodó rendszer legújabb önleplezése. Most már az sem mindegy, hogy mikorra lép életbe a testére szabott alkotmány, melyet későbbi, tisztultabb korok majd rémülten fognak megtisztogatni a diktatori mentalitásnak egy szerencsétlen korban belécsémpszett elemeitől. Most már kortesi hivalkodást is szolgál ez a Führerprinzipen alapuló alkotmány: ime, ezzel akadályozza meg a Vezérlet a pesti zsidósá-

got a választás küszöbén. Ez a dicsekvés, úgy halljuk, még korai. A minisztérium még korántsem készült el a felekezeti alkotmány sajátos „alkotmányosságáról” tanúskodó rendelkezéseinek vizsgálatával, melyek az egyes, egymást kiegészítő és ellenőrző regionális és országos szervek vezérletét hivatkozott merészséggel egy kézben egyesítik. Ez az „alkotmány”, mely minden rendelkezési, ellenőrzési és közvetítési hatáskört — a felekezeti önrendelkezés határain belül — egyetlen fórumra, egyetlen adminisztratív és világi fórumra ruház, még az illetékes állami szerv előtt fekszik, s bizonyára nem is fog onnan jóváhagyásra kikerülni. A Vallás- és Közoktatásügyi minisztériumnak, úgy gyanítjuk, nem túlságosan fontos, hogy a jelenlegi pesti hitközségi vezetőség dicsőségét új kortes-jelszóval, a Szervezeti Szabályzat idejében való „szállítással” öregbítse. *Ma még nyílt kérdés, hogy ez a vezetőség megmaradhat-e azon a helyen, melyen oly sokat tett a maga adminisztratív hatalmának minden földrajzi határon, minden vallási és erkölcsi tekintélyen túl való kiterjesztésére.* Ami magát a Szabályzatot illeti, annak gyökeres szervei hibái — melyekre annakidején a *Zsidó Élet* egyedül mutatott rá a magyar felekezeti sajtó orgánumai közül — majd a gyakorlatban fognak csak igazán kiderülni.

Egyes felismerések már most is észrevehetőek. Csak legutóbb foglalkozott a szentesi hitközség nagytekintélyű elnöke, dr. Cuckermann Andor a *Zsidó Élet* hasábjain a Szabályzat hiányaival, melyeket a gyakorlatnak kell majd orvosolnia. Bizonyára más vidéki hitközségek vallási és világi vezetői is kezdik már — bővebb tanulmányozás után, melyre az Országos Gyűlés viharos tempója és minden érdemi vitát megfosztó szervezetelessége nem adott módot — észrevenni azokat a súlyos lehetőségeket, melyeket a Szabályzat életbe lépte a vidéki községekre nézve jelent:

oly terhek származhatnak a Szabályzat egyes pontjaiból a vidéki zsidóságra nézve, melyekkel a súlyos anyagi gondokkal küzdő hitközségek nem fognak megbirkózni.

E nehézségek azonban még nem adják meg a helyzetnek teljes képét. Ha a Szervezeti Szabályzat az országos gyűlésben keresztülhajtolt formájában csak anyagi áldozatokat követelne a vidéki községektől, de ezekért cserébe biztosítaná akár a pesti zsidóság, akár az egész magyar zsidóság virágzó hitéletét, akkor azt kellene mondanunk, hogy talán keresztülvihetetlen, mert anyagi akadályokba ütköző, de mindenkép üdvös és a zsidóság érdekében való kezdeményezést foglal magában. Ezt azonban, sajnós, erről a Szabályzatról nem mondhatjuk. *Ez a Szabályzat megadótatja a vidéki községeket központi szervek javára, aládssa a kettős adóztatás révén egyes hitközségek önállóságát a pestibe való beolvassítás érdekében — de mindezért cserébe sem a vidéknek, sem Pestnek nem nyújt egyebet, mint egy uralkodó szerv, egy irányító adminisztratív alakulat mindenhatóságát.*

A pesti hitközség előtt e Szabályzat értelmi szerzői nem hivatkozhatnak arra, hogy hitközségük érdekeit helyesen képviselték. *A kettős adóztatás talán alkalmas eszköz lehet arra, hogy a budai adójövedelmek egy részét Pestnek szerezzék meg;* de még ez az eredmény sem jelenti a pesti hitközség hitéletének igazi felvirágoztatását. Az igazi virágzás nem a nagyobb és hatalmasabb adminisztratív apparátusban van. *Hitközségeink célja nem a világi vezetők adminisztratív hatalmának kiterjesztése. Virágzó hitközségi élet nem képzelhető ott, ahol a rabbik alárendelt, fegyelmi szabályok közé szorított közegekké degradáltak; nem képzelhető ott, ahol a vallási, erkölcsi tekintély, az iskolák érinthetetlensége, a spontán, bensőséges gyülekezeti élet természetes önkormányzata mind-mind áldozatul esnek egy césári eszmének, mely nem ismer más szempontot, mint az Adminisztráció mindent, vallási tekintélyt és erkölcsi bensőséget legázoló mindenhatóságát.*

Ezért hisszük, hogy *Pesti zsidósága azzal fog megfelelni a kortes-fogások és kortes-dicsékevések légiójára, amit megérdemel: fölényes elutasítással, amint Buda zsidósága már meg is felelt rá: építő munkával, templomépítéssel.* Ez a rezsim abban a pillanatban fog eltűnni a pesti hitközség éléről, amint a hívek többségében fölébred a bensőséges, vallási és erkölcsi elevenségre épített hitközségi élet vágya. Minden okunk meg van a reménykedésre, hogy ez a pillanat már nincs messze.

Uj antiszemizmus felé

A magyar horognyilasok orgánumban állandóan olvashatunk cikkeket, melyekből a Németországban uralkodó faji eszméknek kritikatlan, hódolatteljes imádata beszél. Még pedig *ciadalmas, kioktató hangon:* ujabban például a numerus clausus eszméjének győzelméről elmékedést egy cikk kapcsán, mely a műegyetemi Hungária bajtársi egyesület lapjában látott napvilágot. A cikk szerint a zsidóság ma „uj honfoglalást hajt végre Magyarországon”, aminek jelét a hazája sorsán aggódo bajtárs abban véli fölfedezni, hogy a Műegyetemen túllépték a zsidóság faji arányszámát. Egyes műegyetemi karokon 10, 11, sőt 20% a zsidó hallgató, a magasabb évfolyamokban általában sokkal több. „Súlyos a helyzet” a cikk szerint az építészeknél, *de „legsúlyosabb” a vegyészetben, ahol a III. évfolyam — horribile dictu — 36% a zsidók száma.*

Ezek a jelenségek megdöbbenték a cikk íróját; szerinte az idei felvételek sem felelnek meg azoknak a „magasabb nemzeti és faji szempontoknak”, amelyeket a numerus clausus törvénye oly tökéletesen juttatott érvényre. Ma, a „ciadalmas hitlerizmus és az egész világon előretörő faji öntudat korában”, szerinte túlhaladott álláspont a numerus clausus törvényének ujjab revíziója; ismét vissza kell térni a zsidóság faji arányszámának pontos alkalmazásához.

A numerus clausus mentalitásának ez az újjáéledése nem hat várátlanul. A hitleri eszmék bóculata kritikátlan magyar fejekben könnyen urrá lehet az igazi nemzeti szempontokon, de a realitás és a logika elemi követelményein is. Azt értjük, hogy egyes könnyen hevülő ifjak transzba esnek a faji ideológia németországi sikerei nyomán; de miért beszélnek az „egész világon előretörő faji öntudatról”, mikor pedig a „faji öntudat” németországi, antiszemita formájában sehohsem lehetett fel Németországon kívül, sőt az egész világon, az összes kultúrnépnek mindenütt elfordulnak a kulturának ettől az új formájától? És miért némul el oly könnyen a magyar nemzeti öntudat kritikája, mikor oly jelenségről van szó, melynek majmoló leutánzása a „magasabb nemzeti és faji szempontokból” nálunk csak kárhozatos lehet?

Nem tudná a Hungária cikkírója s a horognyilas orgánium szerkesztője, hogy Pozsonyban csak mostanában tüntették el az utcanevek magyar nyelvű felírásait — még pedig éppen azért, mert a cseh statisztika kapva kapott a magyar horognyilasok által ünnepeit „magasabb faji és

nemzeti szempontokon”, és saját hatáskörében megvalósította azt a „zsidó nemzetiségi törvényt”, melyet ma a magyar főváros utcáin kiragasztott nyilaskeresztes választási plakát követel? A Felvidék magyar zsidóságát zsidó nemzetiségűnek bélyegezték — így szállott le Pozsony, Kassa s még jónéhány felvidéki város magarságának arányszáma a kisebbségi törvényben megszabott 20%-os határ alá. Talán jó volna, ha könnyen buzduló fajvédcőink rajnai kábultukból kjsse magukhoz térnének és szétéznének itt a bús Duna és a Kárpátok vidékén is, míg nem késő. A Németországban dühöngő antiszemizmus lehet kedvverítő példa az unatkozó gummibotoknak — de mielőtt „magasabb nemzeti és faji szempontokra” hivatkoznának itteni hívei, talán vennék tekintetbe azt a csekélységet, hogy a magyar polgári társadalom icchaza és a határokon túl nem engedheti meg magának azt a nemzeti szempontból is súlyos elvesztést, melyet a németországi faji eszmék itteni alkalmazása jelentene.

Zsidók az olimpiáson

A jövő év nyarán fognak lezajlani ismét az olimpiai versenyek, ez alkalommal Berlinben. Ismeretes, hogy amikor a németországi zsidóüldözések megkezdődtek, több állam olimpiai bizottsága jelentette ki, hogy államuk atlétái nem vesznek részt a berlini olimpiáson, mert az a zsidók távolmaradása folytán nem fogja híven visszatükrözni a tényleges atlétikai erőállásokat. A német olimpiai vezetők erre hivatalos formában kijelentették, hogy erről szó sem lehet, mert a sportversenyeken a zsidók ugyanúgy részt vehetnek, mint az olimpiász bármelyik versenyzője.

Most, hogy az olimpiász ideje közeledik, egyik nagy sportlap, a „Matsch” munkatársa kérdést intézett a német olimpiai bizottság titkárához, Diem-hez, a zsidók olimpiai szereplési lehetőségére vonatkozóan. A válasz a következő volt:

— A Nemzetközi Olimpiai Bizottság kívánságára kijelentettük, hogy a német zsidók helyet kapnak a német olimpiai válogatott legénységében — természetesen azok, akiknek formája győzelmi esélyeket mutat. Ezért külön tréningeket szerveztünk meg, mely tréningen részt vesz többek között Bergmann kisasszony Stuttgartból, aki részt fog venni az olimpiáson. Mayer Helén kisasszonyt, a törvívás német világbajnoknője jelenleg Amerikában turnézik, ennek ellenére a Führer egyenes utasítására máris tagja a német olimpiai csapatnak.

Boschán Arthur lemondott a kőbányai elnökségről

A „gazdasági együttműködés„ első „eredménye“

Alig fél éve, hogy a kőbányai hitközség mlután következetesen ellentállt a pesti hitközség fúziós rohamának, a 20.000 pengős évi máceszmegeváltás kényszerítő szempontjai előtt meghajolva, végre is rászánta magát a „gazdasági együttműködésre“. Ebben a próbaházasságban el-töltött felesztendő nem tudta összelele-gíteni a házasságot. A kőbányai hitközség vezetősége kezéből kicsúszott az irányít-ás és a gazdasági együttműködés első és egyetlen „eredménye“, hogy a hitközség általános tiszteletnek és megbecsülésnek örvendő elnöke, Boschán Arthur, lemondott elnöki tisztjéről és közölte az előljá-róssággal azt a kívánságát, hogy tekintse-

nek el az ő újrajelöltetésétől a küszöbön álló új választás során.

A hitközség óriási többsége, amely Boschán Arthurral élén küzdött sokáig a beolvasztási törekvések ellen, semmi-képpen sem tud belenyugodni kiváló ve-zérének elvesztésébe és úgy határozott, hogy ragaszkodik Boschán Arthur sze-mélyéhez, az új választásra is az ő ne-vével indul, mert csak az ő elnökségében lát garanciát abban, hogy a hitközség autonómiáját nem fogja sérelem érni.

Boschán Arthurt egyhangúlag fogják megválasztani s ez a választás programot jelent abban az irányban, hogy a kő-bányai hitközség semmi körülmények kö-zött sem egyesül a pesti hitközséggel.

Indul a nagy harc a pesti hitközségért

Jövő év elején lesznek a választások

Az a küzdelem, melyet a pesti hitköz-ség jogaiban és természetes érdekeiben mellőzött adófizetői indítottak a jelenleg uralkodó diktatórikus rendszer megdön-tésére, mind impozánsabb arányokban domborodik ki. A pesti hitközség egész területén tanácskoznak, szervezkednek az ellenzéki hitközségi tagok, hogy felké-szülten szállhassanak szembe a közelgő választásokon a Sip-utca uraival.

A legutóbbi hónapok eseményei egyre több gyújtóanyagot halmoztak föl. A kí-méletlen, aránytalan és igazságtalan adó-rendszer, a vallási érdekek következetes elhanyagolása, az oktatás és a kultúra tradícióinak semmibevevése végkép el-mérgesítették a helyzetet. A hitközség négy esztendő óta hatalmi célokért ver-seng, a Duna tulsó oldalán élő hittestvé-rek beolvasztására irányuló akcióival üszköt dobott középük, illetéktelenül bele-avatkozik ügyeikbe, gáncsot vet becsüle-tes törekvéseiknek, a kultúra aranyhe-gyeit ígéri nekik, mialatt a saját kebelén belül leépít iskolát és minden kultúrát, anyagi erejét protekcionizmusra és azok jutalmazására mozgósítja, akik a Führer nagyhatalmi törekvéseinek szolgálatába szegődnek. A vallási élet, amely a hitköz-ségek alakulásának tulajdonképpen lét-alapja, teljesen elsorvad mai vezetésében amelynek legkisebb gondja a hívek vál-lási gondozása, nem is ér rá ezzel tö-rődni, hiszen egész idejét lefoglalja a ha-

talomért é az egyeduralomért való ver-sengés.

Ezért forrong a pesti hitközség óriási többsége, amely hetek óta gyűjti erejét a nagy leszámolásra. Az ünnepek után kettőzött lelkeséggel folyik az ellenzéki közönség tömörítése. Rövid időn belül egybehívják a nagy alakuló gyűlést,

„Ne engedjétek hozzám a kisdedeket!“

(Panaszos levél)

Igen tisztelt Szerkesztő Uram!

Elismerem, hogy nem sok bölcsességre vall az a megfordított újtestamentumi mondas, amelyet soraim címéül felírtam. Sajnos, nem tehetek róla, ha a Pesti Izr. Hitközség Főbírója ezt gyakorolja. Ha kételkedik benne Szerkesztő Uram, hall-gassa meg alanti panaszomat, amely csa-ládomaml történt.

Jom-kippurkor, a legnagyobb zsidó ünnepen 10 éves gimnázista fiamat ma-gammal akartam vinni a templomba. Csak akartam, mert a templom küszöbéről haza kellett küldenem fiamat, mert jegy nélkül nem engedték be a templomba, még ve-lem sem, aki pedig a jegyemet megvál-tottam.

amelyre minden kerület elküldi vezérka-rát és a pesti hitközség szellemi és gaz-dasági életének olyan elitjei is szerepet vállalnak a harc vezetésében, akik eddig távol tartották magukat a hitközségtől. A VII. és VIII. kerület úgyszólván egé-szen az ellenzéki és nagy örömmel kon-statálták a szervezők, hogy az V. és VI. kerületben is egyre sürűbben jelentkez-nek a csatlakozók.

A hitközség választási bizottsága is hozzáállt a választói névjegyzék össze-állításához. Ebben a bizottságban a Füh-rer legközelebbi környezetét látjuk, de az ellenzéki szervező bizottsága meg van győződve arról, hogy a választási bizott-ság tagjai nem fogják vezetetni szubjekt-ív szempontoktól magukat, hanem zigo-ruan meg fognak maradni a jog és a jog és a méltányosság mesgyéjén és így nem is merül fel a szüksége annak, hogy a választási névjegyzékek ellen jogorvos-lattal éljenek. A választási bizottságban bizonyára a befolyásolhatatlan titkos sza-vazás módozatai is kielégítő megoldást nyernek...

Azonban ne gondolja Szerkesztő Uram, hogy csak Jom-kippurkor áll fenn ez az anomália, amelynek nem szabadna megtörténnie. Még a többi ünnepen is a balkezes intézkedések arra szolgálnak, hogy a gyereket elidegenítsék a templom-bajárástól.

A sátoros ünnepek alkalmával felesé-gem 12 éves kisleányommal és 5 éves kisfiammal akart a templomba menni. Legnagyobb csodálkozására egy Cerbe-rus — bizonyára felsőbb utasításra — fel-tartóztatta azzal, hogy az 5 éves fiú férfi tehát csak a férfiakhoz mehet a föld-szintre és nem anyjával a karzatra. Fe-leleségem szinte sírva kérte a sameszt, hogy a „férfiút“ engedje vele menni a karzatra, mert egyedül nem meri lent

hagyni. Az alkalmazott azonban szigorú utasítására hivatkozva, megmaradt rendelkezése mellett. Feleségem nem tehetett mást, minthogy sarkon fordult s a két gyermekkel hazajött. Csupán annyit

jegyzett meg: „Igy szoktatták el a zsidó gyerekeket a templomtól!”

Soraim közléséért köszönetet mondva maradok,
tisztelettel
Egy orvos.

mult évi powonskii pogrom (Powonski Varsónak egyik külvárosa) résztvevőinek bünperét. A pogrom során megölték Jechekél Delmant és egy könyvtárat, valamint több zsidó üzletet és lakást szétromboltak. Choros, Lewinski, Dziewiecki és Majewski vádlottak, akik résztvettek Delman meggyilkolásában, egyenként 5 és félévi fegyházra ítélte a bíróság. Hat további vádlott két-két évi, egy pedig egy évi fegyházakat kapott.

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

Zászlók nélküli

kértek fel az idén zsidó zászlók gyermekei a németországi zsidó templomokat, s elmaradt a hagyományos zsidó ünnepi aktus, a Chaszan Tauro és a Chaszan B'részis házánál tartott ünnepi üdvözlés is. Az öröm zsidó ünnepének ez a komorrá vált színezete jellemzi legjobban a német zsidóság kétségbeesett helyzetét, melyben ma már csak egyetlen halványuló remény nyújt vigasztalást: a kivándorlás reménye. A jelenlegi rezsim alatt a félmilliónyi német zsidóság biztos sorsa a teljes pusztulás. Ez az uralkodó rendszer, a párt elhatározott akarat; ezzel akar „eredményeket” felmutatni és az aktivitás érzését kelteni azokban a híveiben, akik 1934. június 30. óta sem felejtették el számonkérni a párt szociális programjainak eltüntetését. Hogy a nép széles rétegeinek semmi közüik a legújabb írtóhadjárat, mely most nehezedik a német zsidóságra, nem vigasztalás azoknak a zsidóknak, akik ma már lépten-nyomon az üldözés és brutális elnyomás rémével találják szemben magukat.

A betiltott ima.

A nagy ünnepek idején a rendőrség elkobozta azt az imát, amelyet a német zsidók Birodalmi Képviselői küldött meg az összes hitközségeknek, az ünnepi istentiszteletekbe való beiktatás céljából. Az ima ünnepélyes hitvallást tartalmaz a zsidó vallás örök igazságai mellett és visszautasítja a rágalmatokat és hazugságokat, melyeket a zsidóság ellenségei terjesztenek. A berlini hatóságok az imában a nürnbergi zsidó-törvények elleni rejtett tiltakozást vélték felfedezni, s ezért az imát elkobozták. Sőt még ennél is tovább mentek: letartóztatták dr. Braeck berlini főrabbit és a Birodalmi Képviselőt elnökét, dr. Otto Hirsch-et. A főrabbit egy napi fogság után szabadon bocsátották; dr. Hirsch további sorsáról nincs semmi hír.

Mit hoz a jövő?

Sok-sok tízezer német zsidó család néz most kétségbeesetten a jövő elé. Azok a remények, melyek Schacht birodalmi miniszter ismeretes beszéde nyomán keltek, melyben tiltakozott a felelőtlen tényezők gazdasági zavarkeltése ellen, nem teljesedtek be. Ellenkezően: ez után a beszéd után indult meg mindenütt a birodalomban a legszükségesebb boj-

kottmozgalom a zsidók ellen, melynek során a párt helyi szervei a legsúlyosabb nyomást gyakorolják mindenütt azokra, akik zsidóktól vásárolnak vagy velük üzleteket kötnek s a legféltelenebb terrorral igyekeznek kiszorítani a zsidókat minden kenyérkereső foglalkozásból. Ahol zsidó alkalmazottak vannak árja munkaadónál, ezek elbocsátását követelik; számos zsidó üzlettulajdonost kényszerítenek arra, hogy üzletétől megváljék. Már említettük, hogy sok helyütt a zsidóknak való eladás, zsidók kiszolgálása, még élelmiszer és gyógyszerek eladása is lehetetlen.

Mi lesz mindennek a vége? Frick birodalmi miniszter legutóbbi saarbrückeni beszédében bejelentette, hogy a zsidóknak a gazdasági életben elfoglalt helyzetét is törvény útján fogják rendezni. A német zsidók ma már nem remélhetik, hogy ez a rendezés a régebbi Schacht-féle megnyilatkozások szellemében a zsidók háborítatlan üzleti tevékenységén fog alapulni. Valamiféle gazdasági numerus clausus terveznek a zsidók ellen; üzleti tevékenységüket mindenestre erősen korlátozni fogják. Ha talán a mai terrornak egyes különösen kirívó jelenségei megszűnnek is, a német zsidóság az új törvényes rendezéstől sem várhat egyebet, mint gyorsabb, vagy lassúbb sorvadást. Az egyetlen menekülés a kivándorlás lehet, melynek lehetőségei azonban (Palesztina évenként legfeljebb 15.000 német zsidót vehet fel) igen korlátozottak.

A Téli Segély

A német zsidóság ma gettóban él, sokkal fojtogatott és keserűbb gettóban, mint amilyen a középkori volt. Az idén már a Téli Segély szolgáltatásaiból is kirekesztették a nyomorgó zsidókat; talval még nem volt ily megkülönböztetés. S az idén a zsidókat az adományozásból is kirekesztik: névtelen adományokat ugyan hivatalos rendelkezés szerint elfogadnak zsidóktól, de a segélygyűjtők a zsidók lakásait általában elkerülik. A német zsidóság most megszerzezi a maga Téli Segélyét a szűkölködő hittestvérek megsegítésére, akik a nagyobb községek létszámának 20–25 százalékát teszik.

Fegyházbüntetés a pogromgyilkosok ellen.

Mostanában tárgyalták Varsóban a

Nordau Miksa

— Halála 12-ik évi fordulójára —

Magyar származású volt és származását soha meg nem tagadta. Rabbinak a fia. Tízéves korában a pesti katolikus főgimnázium ösztöndíjas növendéke, akinek élénk szelleme csodálattal tölti el tanárait. Tizenhat éves korában egyik előkelő folyóirat munkatársa. Huszonhároméves, amikor meghal az apja és az ő vállaira nehezedik anyjának és nővérének eltartása. A Pester Lloyd, a német nyelven megjelenő nagy magyar lap munkatársának szerződési és egy évre rá már Wienbe küldi, mint tudósíftóját, az ottani világkiállításra. A kiállítás még nem nyílt meg, még építik a pavilonokat. A világ minden tájáról sereglettek ide munkások, bábeli nyelvzavar uralkodik a készülő kiállítás területén. Nordau színes tudósításokat küld ennek a kis nemzetközi társadalomnak életéről, melyeknek új hangja, új formája, új szelleme óriási feltűnést is kelt. Őt világnyelvre fordítják le ezeket a cikkeket.

Wienből Németországba, majd a skandináv államokba, Oroszországba, Angliába, Írországba utazik. Minden cikke revélációja az új, modern újságírásnak. Párizsba jut, végighajózik a Rhonon Marseilleig, ezt az utazását Spanyolországban fejezi be. Később felváltva él Pesten, Wienben és Párizsban, míg végül Párizsban köt ki. 1890-ben jelenik meg első cikke az argentinai zsidó kolonizációs kísérletről, 1890-ben pedig Herzl Tivadarral találkozik és ebből a találkozásból olyan meghitt barátság fakad, mely egy életen át tart.

Ami később következett, Nordau munkája Herzl művének támogatásában, közismert, 1923-ban, 72 éves korában halt meg.

Utolsó kívánsága az volt, hogy álmának országában kíván végső nyugalomot találni. Ez a kívánsága három évvel halála után teljesült, amikor testét Palesztinába szállították és ott temették el véglegesen.

Szimchász Tóra reformja:

Stern Samu — a Tóra völegénye

Miért kapott a Központi Tejcarnok 50 ingyenes templomjegyet és miért nem kaptak jegyet a lecsuzzott zsidó mecénások? — Miért adták ki a Behlen-téri ifjúsági templomot táncteremnek és miért nem adtak védelmet az egyik nagy cég elbocsátott zsidó alkalmazottainak?

Igen, ez volt

az ideai Szimchász Tóra szenzációja: a Dohány utcai főtemplomban a hitközség elnökének „móchábedolták” a chászán Tóra megisztétetését.”

Évszázadokon keresztül tradíció volt Izraelben, hogy a „minjan” lelki vezetője volt Szimchász Tóra napján a Tóra völegénye, már csak azért is, miután tisztjénél fogva előzően búvárkodott az Írás bölcsességeiben, A Dohány utcai templomnak tudós főpapjai vannak: Hevesi Simon vezető főrabbi (aki állítólag megbetegedett), dr. Fischer Gyula főrabbi, dr. Groszmann Zsigmond, Dr. Hevesi Ferenc rabbi. Miért kellett tehát a raszakoltnak vállalnia ezt a vallási funkciót? — Ezen török Szimchász Tóra óta fejüket a hívek. Vajon a Talmud melyik traktátusát „tanulta” ez alkalomra az elnök?

A budapesti orthodox hitközség elnöke, óbudai Freudiger Ábrahám maga is talmid chóchom, azonkívül nem ír, nem számol és nem szivarozik szombaton, még sem ambicionálta Szimchász Tóra napján a chászán Tóra tisztjét, amelyet mindkét istentiszteleten a papok: Sussmann Viktor és Steffl Jonathan töltöttek be,

mig ő maga Deutsch Géza alelnökkel együtt beérte a chászán Bőrésisz tisztjéig, sőt a chászán maftirok is talmudértők: Schlesinger Adolf és Klein Márkus előjárók voltak.

Igy volt a többi templomban is, ahol mindenütt a rabbik voltak a Tóra völegényei.

A másik két „völegénységen” a Behlen-téri templomban Steiner Dezső és Wilhelm Fülöp, a Nagyfuvaros utcai templomban, amely a legkonzervatívabb neológ templom, dr. Rosenák Miksa, a pesti hitközség egyetlen előjárója, aki nyilvános helyeken respektálja a rituális étkezési előírásokat és dr. Riegler Bernát körzeti előjárók járultak a Tóra elé. (Érdekes és tanúságos mozzanata volt a Nagyfuvaros utcai ifjúsági kör Szimchász Tóra lakomájának, hogy Riegler előjáró saját fiait állította a vallásosságban követendő példaként az ifjúság elé.) Budán

az Öntőház utcai főtemplomban dr. Kiss Arnold vezető főrabbi volt a chászán Tóra, Vető Sándor előjáró a chászán Bőrésisz. Feldmann József chászán maftir, az ujlaki templomban dr. Vidor Pál rabbi volt a Tóra völegénye, Bresszlauer László chászán Bőrésisz, Gesztes Ferenc chászán maftir. A budai Chevra üdülőháznak istentiszteletén dr. Guttman Mihály szemináriumi rektor volt a chászán Tóra, dr. Heller Bernát professzor chászán Bőrésisz és Goldberger Salamon zsidó gimnáziumi igazgató chászán maftir.

Sokat beszéltek Szimchász Tóra napján az istentiszteletek szünetében a hívek a hitközség legújabb szolgálati utasításáról a templomkörzeti rabbi-titkárok számára.

Ez az utasítás, amíg egyrésztől adminisztratív funkciókat (főképpen természetesen a sip-utcai kancellária „bizalmas információit”) szán a rabbi-titkároknak, másrészt

a belmissziót is az ő részükre biztosítja a körzet területén,

aminek — a Sip-utca bokros hatalmi tevékenységére való tekintettel — nyilvánvalóan szintén afele hatalmi mellékíze van. Ez a nagy reklámmal és személyi jutalmazásokkal rendszeresített híres „vallásgondozás”, amely azonban csak egyéb célokra is értékesíthető statisztikai ürlapok kitöltésében merül ki?

E vallásgondozás mellett nem kell megütközni azon, ha

egyre nő a kitérők száma és egyre fogy a vallástartóké. Az ideai Jomkippurok már feltünően, valósággal kérkedve nyitották ki a zsidó üzleteket.

Két nagy áruházat, egy nagy ruhakereskedést, egy józsefváros nagypékséget, amelyeknek zsidók a tulajdonosai, magunk is láttunk nyitva Jomkippurok, amint az egyik templomból a másikba

menet üzleteik előtt vitt el az útnak.

Megirtuk már a múlt számunkban, hogy az ideai főünnepekre alig keltek el a jegyek és mégsem engedte meg a Sip-utca a körzeti előjáróknak, hogy az érdemesebb szegénynek ülőhelyet adjanak az egyébként „vattázott” templomokban.

Felháborodva beszélnek egy lecsuzzott zsidó mecénás esetéről, aki amíg el nem szegényedett, ezreket költött vallási célokra, most megtagadták tőle a tisztletjegyet, sőt, feleségétől is, ki pedig hosszú években keresztül sokkal többet tett a szegényekért, mint a nagyhatalmú Egyakarat.

A Sip-utca kegyeltjeinek egyébként most is bőven osztogatta az ingyenjegyeket. Hallotunk arról is, hogy

a Központi Tejcarnok zsidó tisztviselői részére 50 ingyenjegyet küldtek.

Anélkül, hogy akár a kitűnő vállalatot, (amelynek élén véletlenül éppen a hitközség elnöke áll), akár kitűnő tisztviselőit érinteni akarnók, úgy gondoljuk, hogy főlegesen volt így en gros szállítani az ingyenjegyeket,

rá lehetett volna bízni a templomok előjáróira, akik jobban meg tudták volna ítélni melyik tisztviselő szorult rá az ingyenjegyre.

Alig tudtuk elhinni, amit a Behlen-téri templom udvarán hallottunk, hogy kilakították az épületből az ifjúsági templomot és kiadták táncteremnek.

Inkább arról szerettünk volna valamit hallani, hogy

az egyik nagy vállalat hír szerint elbocsátott 13 zsidó alkalmazottját, akiket állítólag november 1-én még több hittestvérük fog követni,

jogsegélyben részesítette volna a Sip-utca, és gondoskodott volna az elbocsátottak elhelyezéséről, családjuknak a tél gondjaitól való mentesítéséről. Az ifjúságot és a sorsüldözötteket nemcsak választási célokra illik mozgósítani, hanem törődni kellene velük olyankor is, amikor ők szorulnak a Sip-utca védelmére...

Dr. Frenkel Bernát vallás-
tanár **zsidó nevelőintézete**
VI., Aréna út 84. Telefon 28-8-43. — Internátus a városligeti villanegyedben minden iskolatípus közelében fiúk és leányoknak. Leánytovábbképző 14 évesnél idősebbeknek, közművelődési és gyakorlati irányú tanfolyamok.

Dr. Halpert Salamon tapolcai főrabbi:

„Erkölcstelenség a vallásához hű ember előtt bezárni a kapukat . . .”

Vegyes érzésekkel teszek eleget a bátor hangú „Zsidó Élet” kiváló szerkesztőjének, amikor felkért, hogy Dénes Lajos főigazgató rendkívül érdekes levele után véleményt nyilvánítsak az abban felvetett nagy horderejű kérdésről, a zsidó ifjúság jelenének és jövőjének problémájáról. Azért vegyessek érzelmeim, mert örülök, hogy írhatok róla, de nem tudom, érdemes-e? 10—12 évvel ezelőtt talán másodéves hallgató voltam, beszélttem erről a kérdésről először szabad előadásban és azóta tollal, szóval, gyakorlati cselekvésekkel szolgáltam ennek az ügynek. Pld.: cserkészcsapatot alapítottam Újpesten, az első iskolától függetlenül zsidó csapatot, mert tudtam, meggyőződésem, hogy a zsidó jövő ifjúságunk nevelésén dől el, hogy önérzetes és zsidó tudással, hittel vértezett életrevaló ifjakat kapjunk, akik a családásokban is erősek maradnak, az élet minden körülményei között talpon, egész lélekkel megmaradnak. Hirdettem, írtam róla, később szövegekről tanítottam saját községemet, községerületemet nagygyűléseinken, hogy az ifjúság kérdése állandóan napirenden legyen. Cselekedjünk! Nagyon kevés eredménnyel szóltam, tapsok, elismerések bőségesen, sőt ígértek is elhangzottak, de a cselekvések?

Közben a borzalmas statisztika: egyke, egyse terjed, házasságkötések csökkennek, kitérések száma emelkedik, a közönbösség teret hódít, a külső, belső antiszemitizmus valósággal dühöng... és mindezzel szemben — ez is csak a legutóbbi időben, amikor már nem lehet elhallgatni — szavak, szavak.

A magyar zsidó ifjúság problémája ott kezdődik, ahol a gyermek megszületik, vagy meg sem születik. Mert ha meg is születik, sokszor nem jut Ábrahám szövetségén át a zsidóság kötelékébe, rendszerint a nagy városokban (különösen a fővárosban) vagy az egészen kis helyeken, ahol rabbi nincsen. Országos alap kell, ha úgy hozza magával a kényszer, 2-3 pengős sokszor érdemtelen helyre jutó adományok rovására, amelyből a szegény zsidó család a született gyermek után segílyt kap, amolyan családi pótlékot rendszeresen. Így a sokgyermekes zsidó anyák kapjanak külön jutalmat, állandó jóleső figyelmet zsidó alakulatok részéről. Ovodát, nappali játszóhelyet a még nem iskolás gyermekek számára, hogy az anya nyugodtan dolgozhassék

abban a tudatban van, aki vigyáz gyermekeire.

Az iskolás gyermekekre vonatkozóan újat nem mondhatok. Iskolák kellene, tanítók vidéken, ahol tíznél több a gyerek, vándortanítót a szétszórt falvak gyermekeinek, rabbit egyesült községek számára, iskolák a nagyvárosoknak olyan befogadóképességgel, hogy minden gyermek járhasson zsidó iskolába, a fővárosban minden kerületben nem is egy, hanem amennyire szükség van és törekedni arra, hogy legyőzzék az idegenkedést a zsidó iskolával szemben, — mert ilyen is van — és ezt legjobban úgy lehet legyőzni, ha jó iskolát adunk.

De nemcsak elemi iskolákra van szükségünk, polgári iskolákra, egyszerű zsidó rétegek számára — azért volt súlyos bűn a pesti polgári iskolák megszüntetése és nem bocsáthatja meg a zsidó történelmi közvélemény soha sem. Középiszkolákra a mainál bővebb kereteket, mert az elemi iskolák 10 éves korig való nevelése nem mindig oly erős, hogy egy életre útravalót adjon az ifjúnak. És ha, sajnos, nem tudjuk elérni, hogy minden zsidó gyermek és ifjú 14. ill. 18 éves korig zsidó iskolában tanuljon, adjunk olyan hitoktatást, amely minden tekintetben kifogástalant nyújt modern, lelkes, gondatlan, jól fizetett, képzett hitoktatókat, akik csak ebből a munkájukból élnek és jól megélnék és hogy az iskola után is foglalkozzanak növendékeikkel, kiránduljanak velük, látogassák otthonikat, a szülőkkel tartsák fenn a kellemes összeköttetést, hogy a vallás oktatása egyúttal egy gondviselő vallás minden melegségét is jelentse.

Most ott vagyunk, ahol a zsidó ifjú pályát választ. Itt ütközik azzal a szomorú melékkérdéssel: a hitelhagyással. Ez szerintem elsősorban a neveléssel függ össze. Az önérzetesnek nevelt zsidó ifjú orvos helyett ágygónk lesz, de nem tér ki. Nem kifogás az sem, hogy a család zsidótlansága a segítő ok, hiszen, sajnos, orthodox kitérésekkel is találkozunk, pedig ott a család szelleme nem vádolható. Az ifjú hiányos zsidótlán nevelése járul a gazdasági körülményekhez, hogy ebben a korban olyan sok a kitérés. Küzdenünk kell írásban, szóban azzal a „korrupt szellemmel szemben, amely a „kenyérkosarat” akarja cserébe adni a lélekért sokszor belőle csak egy falatot. Erkölcstelenség a vallásához hű ember előtt bezárni a kapukat, a hűtlen-

nek, a gyávanak a megalkuvónak pedig kitárni azokat. De küzdeni kell minden erővel az ellen, hogy felekezeti hovatartozandóság döntsön sorsok felett és nem a tehetség, vagy a rászorultság. Küzdeni kell érte és kérni, hogy az állam ne kezeljen minket mostoha gyermekeként, sőt sokszor ellenségekként, amikor mi élni, dolgozni akarunk a hazáért, addig, míg életünket nem kéri, amelyet szintén készek voltunk és vagyunk feláldozni érte. De küzdeni kell és kérni, hogy a zsidó munkaadó vallásban testvéreinek ott fenn, vagy a középben a munkáért jelentkezőknél legalább egyenlő elbánásban részesítse a zsidó és nem zsidó jelentkezőket. Ne érje ott is hátrány hű zsidó volta miatt.

Ide kapcsolódik még az „Átrétegződés” kérdése is, valóban itt az ideje, hogy cselekedjünk. Először is vissza a faluba, becsilletes, zsidó boltosnak és ha az agyontámogatott „Hangya” mellett vagyont nem is szerezhet, de megélhetést igen. A zsidó boltos ne nevelje a fiát okvetlenül ügyvédnek, vagy orvosnak, — bárha tehetséges és kedve van, tanuljon — hanem a jó kis boltját hagyja a legdöbben fára, ne árvuljon el a több évtizedes kenyeretadó ház, mert a szülő elment az „úr” fia mellé a városba, esetleg nyomorogni. Másodszor szólnom kell a zsidók mezőgazdasági elhelyezkedéséről. Fölsőleges történelmi visszajelentést adni, hogy az ősi földjén a zsidó volt az őstermelő és földművelő a kereskedő. Hanem igenis a közelmúltban a jelenben láthatjuk, hogy a törekvő dolgozni akaró zsidóember meg tud élni a földből is. A zsidó bérlő fogalom, sok nagybirtokos és nagybirtok életét a zsidó bérlő tudása és hozzáértése mentette meg, vagy hosszabbította meg. A falusi boltos néhány holdján úgy gazdálkodik, mint a szomszéd kisgazda barátja. Már az elemi iskolában rá kell nevelni a zsidó gyermeket a föld munkálatára, szeretetére. Biztos, hogy egy évtized sem kell hozzá, a kellően nevelt és támogatott zsidó kertészetet komoly konkurrencia lehet a bolgár kertészetnek. A Mikéfé működését támogassuk az egész országban, fiókjait kell felállítani, ahol zsidó ifjak tanulják ezt a gyönyörű, a tisztas megélhetést nyújtó foglalkozást. Zsidó mezőgazdasági telepeket, szövetkezeteket kell csinálni, amelyek nem veszik el senkinek a kenyerét, ellenségeink sem foghatják ránk ezt, de megélhetést nyújtanak néhány ifjúnak, családnak és szolgálják az állandóan fejlődő magyar mezőgazdasági export érdekeit. Amit megcsinálhatunk a mezőgazdaság területén, ugyanezt lehet az iparban is. Én hiszem, hogy a **köllő vezetés és komolyság e problémáknak nehezebbik részét megoldanók ezek-kel.**

Az a bizonyos „floridai béke“

(Személyek: 1. A természetes részvénytársasági igazgató — 2. A fakó-képu, állástalan tanár)

— Remélem, kedves tanár úr, az ünnepek szent áhitata meghozta a békét az Ön lelkének is. Talán most Ön sem látja a dolgokat és az embereket olyan pesszimiztikusan!

— Vagy éppen fordítva! Az ünnepek éppen tisztábbá tették a morális perspektívát, amelyben a fények és árnyak még jobban szembeszöknek. Valóban, az ünnepek tisztább légkörében jobban lehet összemérni a dolgokat és az embereket. Mondhatom, valóságos reflektor az ünnepek világossága, amelyben az emberi nagyság és gyarlóság megtízszereződve bontakozik ki. Az olyan embertípusok, mint például a mi Führerünk és Egyakaratumk, az ünnepi atmoszférában még hatalmasabbnak látszanak, mint aminők. Pedig igazán elég hatalmasak. Nekünk legalább azok, noha lehet, hogy ők maguk még nincsenek hatalmuk méreteivel megelégedve. Nagyon ambiciózus férfiak.

— Már megint a Führer és az Egyakarát? Miért igaztadják magát folyton az ő dolgaik? Biztosíthatom, ők nem foglalkoznak magával annyit, mint maga övelük.

— Ezt sem hiszem, meg vagyok róla győződve, nem adnák egy vaklóért, ha megcsíphetnének s a maguk módszerével elhallgattathatnának. Azon meg éppen ne csodálkozzék, hogy velük annyit foglalkozom. Hát van a magyar zsidóságnak még két olyan alakja, aki inkább tolakodik a tölgyre, mint ők? Különösen, ha a modern emberszemlélet módszerével vizsgáljuk őket ha nemcsak azt nézzük, kik és mik, hanem azt is, hogyan lettek azokká, amik. Itt van pl. a mi Führerünk, a sip-utcai Führer. Egyszerűen szédületes, hogyan került ki az ismeretlenség teljes homályából a hatalmi aréna napfényes porondjára, hogyan kábult bele mindjárt a maga dicsőségének és nagyságának révületébe, hogyan részegült meg az erőszakosságok mámorától és lett a saját hite és meggyőződése szerint a magyar zsidóságnak a sorstól elhivatott vezérévé.

— Tudja, tanár úr, maga túlságosan nagy jelentőséget tulajdonít az ő személyének. Nézze, én az ő hívei közé tartozom, de nem hiszem, hogy ő maga annyira fontosnak, nagyknak és pótolhatatlannak tartaná magát, mint ahogy Ön hiszi.

— Hát nagyon téved. Sokkal nagyobbknak, fontosabbnak és pótolhatatlannabbnak hiszi magát, mint bárki is elgondolható. Hiszen mutatja egész zsidó

közéleti pályafutása, amelyről igazán nem lehet állítani, hogy céltudatoság nélkül való volna. Kísérjük csak végig, meglátja . . .

— No, mondja.

— Nem bánom. Hát kezdjük az igazán derék és igazán jószándékú boldogult Kaszab Aladár halálán. Akkor a mi Führerünk még az ismeretlenség ösmeredjének jótékony homályában vesztegelt. Csak annyit tudtak róla, hogy ügyes kereskedő, akinek van érzéke az iránt, hogy mi kell a publikumnak. Ő volt pl. az első, aki a Palatinus épületében egy modernül és elegánsan berendezett tojás-tejüzletet nyitott. Azután tudták róla, hogy jól bele tudott fogózni a konjunktúra szárnyába is. Lassankint az élelmiszer-szakmában kapacitássá lett. Azt is megmutatta, hogy számolni is jól tud. S mert a hitközösségekben is kellett valaki, aki egy kicsit belenéz a pénzügyi dolgokba, megtették őt a számszék elnökének. És innen indult el a cézári pályafutás.

— És hogyan lett elnök?

— Hát ennek igen érdekes peripetáiá voltak. Kaszab halála után rövid időre interregnum következett. Két ember volt akkor előtérben: a mai két alelnök. Lassankint Glücksthal kezdett a kombinációkban sűrűbben szerepelni. Hajdu Marcel viszont beledobta a leendő elnök személye körüli találgatásokba a mai Führer nevét. Talán maga sem hitt a lehetőségében. De csoda történt. Mind többen és többen emlegették. Tudták, hogy a számszék elnöke, hogy ennek révén beelátott a hitközösségi gazdálkodás rejtelmeibe, hogy egyet-mást meg is piszkált, azt remélték tehát, hogy jó kereskedő-eszével jó sáfár lesz és rendbe hozza majd a hitközösségi finansziákat. Gazdag ember is . . . stb. A csodavárók legendát szöttek az alakja körül. De rájöttek, hogy elnökké választásának komoly akadályja van, mert nem tagja a képviselőtestületnek. Ezen is segítettek: módosították az alapszabályokat. És Hajdu Marcel, a kitűnő taktikus, a tapasztalt választási stratégia, behozta a maga jelöltjét.

— Azt nem is tudtam, hogy neki köszönheti . . . És hogyan kerültek azután szembe?

— A községkerületi elnökválasztáson. Az új elnök csakhamar rájött két dolagra. Először a hatalom ízére, másodsor a maga vezéri elhivatottságára. A hitközösségi elnöki szék megszerzése olyan könnyen ment, hogy a sikert nem

tudta másnak tulajdonítani, mint a maga egyéni kiválóságának. Megerősítette őt ebben a hitében a hízelgőknek és a hatalom árnyékában előnyökre leskelődőknek tömjénezése és szolgálatrakész ajánlközása. Megesillant előtte a hatalom teljességének a lehetősége: nemcsak a pesti zsidóságnak, hanem az ország zsidóságának élére kerülni, sőt minden zsidó intézményt úgy összefogni, hogy ami zsidó anyagi és erkölcsi erő ebben az országban van, az egy kézben, az ő kezében összpontosuljon. Meg kell hagyni, hogy a mi Führerünk megelőzte Hitlert. A totalitás gondolatára ő már Hitler előtt rájött. Nos, hát ő a magyar zsidóság fölötti hatalom totalitására vágyott. Azért akart a VI. községkerület élére is kerülni, mert jól tudta, hogy ez egyszermind az Országos Iroda elnökségét is jelenti! De egy kis baj volt a felekezeti sajtóval. A „Sip-utcai Legyező” akkor még nem ismerte volt fel a mai Führerünk nagy kvalitásait és egyedüli elhivatott-voltát, még nem látta benne a pesti hitközösség megváltóját, annyira nem, hogy egy mérges cikket is elkövetett ellene. Már kis is volt szedve, amikor bizonyos lehetőségek sejtelve a zsebtől agyáig húzódo idegszálon az eszébe villant s a cikk, a kísédedett cikk, az igazságtól hevülő mérges kis cikk — a papirkosárba került. De mert akkor dült a harag a felekezeti sajtó egyes orgánumai között, egy másik sajtó-kitűnőség — ma ők is egy követ és egy harsonát fújnak — kiadta ezt a cikket a papirkosárból és kísédedette a maga lapja számára. S mert a cikk tartalmára és intenciójára nézve teljesen és országosan egyetértett a „Legyező”-vel tehát — a cikket ő is a papirkosár fenekére juttatta. A kefelevonatot, mint érdekes emléket, itt őrizzük a „Zsidó Élet” irattárában. Ekkor jött „a floridai béke”.

— Hát az meg micsoda?

— A „floridai béke” az egymásra acsarkodó felekezeti lapok között jött létre, a „Florida” nevű budai nyári kávéházban. A békét azért kötötték, hogy együttes erővel vonulhassanak fel a mind nagyobb hatalomra törtető elnökjelölt ellen. A hangadó a koncertben a „Legyező” volt. De a Führer sem maradt tétlen. Csakhamar nagyon jól megértették egymást. Mindketten rájöttek, hogy szükségük is van egymásra. Most már együtt dolgozták ki a hatalom-koncentráció, a totalitás megvalósításának tervét. Kapóra jött egyrészt Kohner Adolf bárónak, ennek az igazán nemes gondolkodású és magas kultúrájú férfiúnak anyagi összevonása, másrészt a „Legyező” örök és olthatatlan szomjúsága. Kohner Adolf báró elkedvetle-

nedve vonult vissza a hiúság kíméletlen és türelmetlen vehemenciája elől. Most szabad volt az út, hatalmi totalitás felé: az Országos Rada elnökségébe is be lehetett ülni. De ekkor, új ellentét támadt. A hatalmi pozíciók megszerzése és az ebben jelentkező inkompatibilitás ellen Buday-Goldberger Leó vette fel a harcot. Ismeretes ennek a harcnak és annak a bizonyos, erőszakosságáról hírhedt választásnak a története. A Führer győzött, a petíció is eredménytelen volt. Ez utóbbi sikert a Führer legfőképpen az orthodoxok irodájának, főképpen pedig a kormány előtt is nagy tekintéllyel bíró Hartstein ügyvezető-elnöknek köszönheti. Az ő érvelésével sikerült az összeférhetetlenség és a szavazás körüli nézeteltérések ellenére is a választás meg erősítését elérnie. A hálás Führer, aminő nyeregben volt, a statutumoknak az orthodoxiát sértő intézkedéseivel fizetett az önzetlen szolgálataért. A következő lépés most a budapesti hitközségek egyesítése lett volna. Hallatlan pénzáldozatokkal megindult a kortézia, jött nagy tam-tammal, ebédekkel, teákkal, estélylyel és hatalmas sajtószolgálattal — a kongresszus. Emlékezzünk csak, Purim idején volt. Felvonultatták az ország rabbiságát is, hogy asszisztáljan a tabibiállás tekintélyének és erkölcsi épségének megconsokításánál. Azután ott volt a harc Budával, amely a budaiak gerincességén csúfosan megtört. Mindmind mérhetetlen pocskékolással járt. Végül a „Legyező” szanalása. Hihetetlen összegekről beszélnek. Hát kérden, kedves direktor úr, szabad és lehet-e túrni, hogy a pesti zsidóság keserves adófüllereit így pocskékolják el, amikor iskolákat szüntetnek meg, kis egzisztenciákat törnek le „a takarékoság elkerülhetetlensége” címén? Nem kell itt mindenkinek összefogni, hogy ennek a hatalmi tébolynak véget vessünk?!

— Most már megint lázban van, tanár úr!

— Igen, lázban vagyok. De Ön is láthatja ezekből, hogyan lett, hogyan alakult ez az „ívelő” pálya, hogyan fejlődött nélkülözhetetlenné a mi Führerünk és hogyan lett a zsidóság „Jedragább” emberév. A választások idején majd a pesti zsidóság kíváncsi lesz egy kicsit arra is, honnan és mi alapon kerültek elő azok a horribilis összegek, amibe ez a „nagyság” került? Majd meglátjuk!

Zsidók, ha nincs pénzük

— Michael Gold regénye —

A Forsythe-Street New-Yorkban van, egyik utcája az East-Side-nek. Az East-Side New-York szegénynegyede, a new-yorki Angyalföld vagy Csikágó. Itt laknak a bevándorlók, azok, akik elindultak az Igéret Földjére, de csak az East-Side-ig jutottak el vagy még nem jutottak onnan tovább. Nem jutottak tovább, mert nincs meg bennük az a mozgékony-ság, az a felelőtlenség, vagy legalább is könnyedség a lelkiismereti kérdésekben, melynek birtoklása nélkül a bevándorló örökre az East-Side lakosa marad. Mert a gazdagok, a prosperitás, a lehetőségek kihasználói nem maradnak az East-Side-n és nem maradnak a Forsythe-Streeten, New-York gettójában.

Itt, a Forsythe-Streeten lakik Michel Gold is. Michel Gold apja szegény román zsidó, aki a jobb élet, a szegénység előli menekülésében vándorolt ki az Egyesült Államokba. Ezt a célját nem érte el, egész élete küzdelem a legszárabb minden-napi kenyérért. Pályája kezdetén úgy látszik, hogy elérte élete vágyát. Társulajdonosa lesz egy nadrágtartó gyárnak, mely egy korábban kivándorolt rokona tulajdona. De, amikor a gyárat munkájával és ügyességével felvirágoztatja, a rokon, ravasz és lelkiismeretlen fráter megszökik gyárástól. Gold pedig ott marad állás és kenyér nélkül. Ettől kezdve nem sikerül neki több semmi. Festőmunkás lesz, de amikor végre előmunkássá lép elő, leesik munkaközben egy állványról és ezzel vége minden munka-lehetőségének. Az örök optimista, aki egész életében építgette a jövő fellegvárait, reményvesztetten, beteg, munkaképtelenül látja be, hogy mindenütt, akár Amerikában, akár Európában él az ember, ugyanaz a sorsa, a szerencsések, a könnyebb lelkiismeretűek itt is, ott is boldogulnak, a szegények, a becsületesek, a büszkéik, akik csak egyet tudnak: dolgozni, mindenütt elbuknak a reménytelen küzdelemben és sorsuk szegénység, küszködés, örök nosztalgia egy jobb, könnyebb, igazabb élet után.

Michel Gold regénye — ha akaratlanul is — ellenpólusa Irene Nemirowsky David Golder-jének. Nemirowsky meg-gazdagodott zsidó típusával szemben Gold a szegény zsidó típusát adja, azt, aki keserves munkában tölti életét, tisztességben, hűségesen hitéhez, ősi tradícióihoz, önmagához, a családi ház légköréhez. Látjuk életük nagy bánatait és apró örömeit, látjuk ismét a zsidó anya és feleség típusát, aki keményen, oko-

san, kitartóan és hősiesen áll férje oldalán, dolgozik, amikor az munkaképtelenné válik, bátorítja, amikor kétségbeesik, neveli a gyerekeit munkára, vallásosságra és tisztességre, mindenki számára van segítő mozdulata, vigasztaló szava, mindenki istápolására, segítésére ideje, csak egyre nincs, arra, hogy sajátmagával is törődjék.

Ebben a környezetben nő fel Michael Gold. Ő már amerikai, angolul beszél, amerikai szemmel nézi a dolgokat és ez az amerikai szem kegyetlen meglátni, tudomásul venni, hogy mégsem lehet soha százszázalékos amerikai, mert — zsidó. Ezzel a gáttal találkozik az iskolában, ez teszi nehezebbé számára a munkakeresést és a munkában az érvényesülést. De látja azt is, hogy ez az akadály, ez a gát csak a szegény zsidó számára létezik, a gazdag zsidó átlép rajta és tovább halad az érvényesülés útján. De a világban túlsúlyban mégis a szegény zsidók vannak, azok a szegények, akik magukra kell, hogy vállalják a szenvedésből, a számkivetettségből, azt a részt, melyet a lehetőségek sikeres kihasználói leráztak magukról. Az övök a gyűlölet, a megvetés, a megnemértés oly cselekedetekért, melyeket soha el nem követtek, de melyek következményeit nekik kell elszenvedni. De Michael Gold ezt nem letörten, lemondóan veszi tudomásul, hanem harcos kedvvel, harcra edzett izmokkal, küzdelmekre beállított lélekkel. Ő nem alázódik meg, hanem felveszi a harcot. Azok ellen, akik a szenvedéseket okozzák, de azok ellen is, akik miatt szenvednünk kell. Tizenkét éves még csak, de már ismeri az élet mélységeit, csapdáit, gázságait, a társadalom hipokrizisét és számol velük. Nekindul a küzdelmeknek, melynek folytatását már nem ismerjük, de melyről tudjuk és sejtjük, hogy ha nem is az ő személyében, de az ő típusában végre mégis a győzelemhez fog vezetni.

A maga egyszerűségében, keresetlen-ségében, őszinteségében, remekmű Michael Gold regénye. Elgondolkodtat, el-szomorító, de egyben vigasztaló is. Mert néha az is vigasz, ha újra és újra megállapíthatjuk, hogy igaztalanul szenvedünk. Mert az igaztalanlás tudatában benne van a végső igazságszolgáltatás reménye.

A könyvet Bólyay Zoltán fordította magyarra és a Kosmos kiadásában jelent meg.

Okleveles tanító

csekély díjazásért korrepetál.

Bár-miczvóra is előkészít:

Krausz Jenő, Baross utca 133.

A szidra margójára Börésisz

Írta: **Dr. Rubinstein Mátyás**
szekszárdi főrabbi

„Börésisz bóro elohim ész hássomájim vöész hóórecz — Kezdetben teremté Isten az eget s a földet.” Hacsak ezt az egy ígét tartalmazza a Tóra, akkor is méltó lett volna a „Könyvek Könyve” dicső nevezetére. Kettős igazságot foglal magában ez az ige. Először a világ keletkezéséről szól s azt tanítja, hogy a világot az Isten teremtette.

Hellas bölcsői a természet elemeire s jelenségeire; a tűzre, a vízre, a természet örök körforgására vezetik vissza a világ keletkezését. Igaz, kutatásukkal, elmélkedésükkel megvetették alapját a filozófiának, a bölcséleti tudományoknak, de hol vannak az ő tanai? Rég feledésbe merültek, ellenben Izrael tana, miszerint Isten a világ teremtője, ma is élő igazság. Benső erejével megkapta a lelkeket s köztudattá általánosodott. Kétségtelenül igazolja ezt spontán felindulásokban jelentkező eme szólam: „Teremtő Isten!”

A másik tanítás Istenről szól: „Isten teremté az eget s a földet”. Nem töpreng, nem okosodik, nem elmékedik, nem igyekszik először bizonyítani Isten létét, hanem egyenesen kijelenti: „Isten teremté...” Teljesen egyezőleg a modern teológiával, mely leszámolva az istenbizonyítékok tarthatatlanságával, a közvetlen belső látásban, a szív mélyében keresi az Istent.

Ime, már a Tóra első ígéje is örökké fénylő, ragyogó igazságokat foglal magában. De sorakoznak hozzájuk, további fenséges igazságok. Ilyen a következő is: „Vájómer elochim jöhi ór. És mondá Isten Legyen világosság!” Világosságot teremtett Isten a fizikai világban, melyet tiz „legyen” ígével hozott létre — s világosságot teremtett egy másik világban is, amelyet ugyancsak tiz ígével teremtett: a Szinaj világában. Világosság ömlik el a Tórán. „Tóro ór — A Tóra világosság” Itt nincs homály, kétértelműség. Világos az Istenről szóló tan, világos a világ teremtéséről szóló tan, világos az emberiség egységéről szóló tan, amint az már itt kifejezésre jut az „Ádám” szóban, világos az Isten irtalmáról s kegyességéről, az ember önmegszenteléséről szóló tan.

Milyen szerencse az emberiségre, hogy az erkölcsi tisztaságot hirdető tan gyözedelmeskedett a világban. Hová süllvedt volna az emberiség, ha a „görög elfajulás” ejtő hatalmába a lelkeket?! Kiszámíthatatlan.

Méltó e szép tanhoz még a következő: „Vájivro esz hóódom hóóalmó — Az Isten az ő képére teremté az embert.” Ennek

a kijelentésnek természetesen nem lehet más, csak allegorikus értelme s azt jelenti, hogy az embernek magát a lehető legmagasabb fokig tökéletesítenie kell. Mint a zsoltáros is mondja: „Vátóchász-réhu móat mé-elohim — csak kevéssel tetted őt kisebbé az Istennél.” De hogy az ember el ne bizakodjék, hozzáteszi: „Vá-

jicer Hásém elohim esz hóódom ófor min hoadómo — Alkotta pedig az Örökkévaló Isten az embert a földnek porából.” Ha Isten hasonmása is ő, legyen tudatában annak, hogy porból alkotott, hogy porlány — s legyen szerény.

Ime, már az első szidra milyen gazdag szép s fölemelő tanításokban.

Sussmann Viktor orthodox főrabbi:

„Egyke” — „Egyse”

(Ujévi beszéd a budapesti Kazinczy utcai orth. főtemplomban)

A gondos lelkiatyának símogató keze és a jó pásthor suhogató botja vátakozott Sussmann Viktor főrabbi ujesztendei sajjor-fuvás előtti megrázó cérésájában az elmúlt Ros-hasónó második napján a Kazinczy-utcai orthodox templomban. A tudós főpap ez alkalommal prófétai hevülettel szállt sikra a családi élet abszolút tisztaságáért. Alapigéül a soros háfóra, Jeremiás szózatának első versét vette: „Kaj omar hásém, mocó chén bámicbor ám szöridé chórev holajrh löhargiáj Jiszroel. Mérochajk hásém niro li vóhávász ajlom áhávtich, ál kén móschachtich cheszd“ (Jer. 31.) Így szól az Ur: „Kegyelmet talált a pusztában a kardtól megmenekült nép. Izrael pihenőre megy. Messziről jelent meg nekem az Örökkévaló — örök szeretettel szeretettek téged, azért indultam utána! kegyellemmel.“ Erre a Jalkut: „Majse gózáz gezérajsz al Jiszroel, üboü növiim übotli. Majse omar: üvágajim hém laji szárgió, bó Jirmijohü übotlah: ho'ajch löhargiáj Jiszroel. Majse ómar vóavadtam bagajim — bó Jösajohü übotlah: vóhójo hágajm hahü üvoü hoajvcim böerec ásur“ Mózes mondá: „És a népek között nem pihenhet. „Erre mondá Jeremiás: „És pihenni megy Izrael“. Mózes mondá: „És elvesztek a népek között“; — erre Jezsajas: „És hazajönnék az elveszetteknek hittek...“

A már önmagában is sok etikai szépséget kifejező midrást a homiletikai szómondat tökéletes művészetével szötte át Sussmann főrabbi a hagyományos „műszor” tónusu magyarázatával. „Bámidbor — ám szöridé chórev...” Igen nyomasztó és hosszantartó, szinte elviselhetetlennek látszó már — mondotta — a bennünket szörnyen leigázó göltüs. Borzasztó csapásként sűrűn jelentkezik életünkben annak különböző fajtájú csapása. Izrael az üldöztetések terhe alatt nyög, nyöszörög már-már elviselhetetlen a sok baj, a leírhatatlan szenvedés és szegénység. Nőttön-nő a nyomor közöttünk, mind kevesebb a módos polgár sorainkban. Szegé-

nyecünk és sülyedünk anyagilag, társadalmilag... És mégis: „Holajch löhargiáj Jiszroel.“ Miként a Tórában olvassuk: „Vájhi áchár hádvörjím hoéle, vóhoelajkim niszó esz Ávrohom, vájajmer: „hinnéni“. Ez a zsidó sors, ebben mutatkozik Izrael erkölcsi magasztossága, Ezer megpróbáltatás, tengernyi szenvedés után is, minden isteni csapás ellenére szilárdan kitart történelmi elhivatottsága mellett, megingathatatlanul teljesíti tovább Isten parancsait. Bármikor szól hozzá az Ur, bármilyen újabb áldozathozatalra szólítja fel, akár a legsúlyosabb megpróbáltatások várnak jsmételten reá, Izrael állandóan a „hinnéni“: itt vagyok! jelszóval áll Istene elé, hogy vakon teljesítse a reá váró isteni parancsokat. És ha néha-néha „méróchajk hásem niroh li“: mintha távol tünnek is az isteni glória tőlünk, de mivel „áhávász ajlom óhávtich,“ nagy örök szeretettel van Ő mi irántunk nagy kegyével övez Ő bennünket. Valójában nincs Ő messze tőlünk, „Dirsi hásem bihóajszaj korajv.“ Keressétek csak fel Őt, iparkodjatok csak közelébe kerülni, mindjárt megtaláljátok — „bihóajszaj korajv,“ mert Ő igazában mindig közel van hozzátok, „méróchajk hásem niroch li“ csupán látszólag távolodott Ő el tőletek, de valójában örökös nagy mennyei kegyeivel övez Ő benneteket.

„Bivehi jovajü!“ A magabizalls, a bünbánat és a lélekbeli jövő zokogás könyveivel jertek, köze'djettek a Minczenhátohoz Ros-hasónó napján! Aminthogy a talajba vetett mag hozadékös kifejlődéséhez álcást jelentő esőre van szükség hogy megtermékenyítse a földbe szórt csírá, ugyszintén az elhangzott imáriknak is csak akkor lehet fogantaja a magasságös Egekben ha könnyeink áradatával áztatjuk arcunkat, imádságös könyveinket, felcsukló zokogásainkkal kísérvük szolozsmainkat. Háftóránk szövege szintén sírásös és könyekkel van telítve: „Kaj omar hásém: kajl beromó nismá nöhi böchi számrürim Róché! mövakó ál boncho ki éneri...“ Nekem megadatott

Ráchel özanyánk sírjához zárandokolni. Még ma is fölebbe csengenek, esztendőök után, az ott hallott fohások és siránók. Szivettépő keserű kifakadások szakadtak fel ott ájtatoskodott testvéreink ajkáról sorsuk elviselhetetlensége folytán. És ahogy magamba roskadtan ott álltam elábráncogtam az idők mulása fölött és ijedten-riadtan gondoltam az emberek, zsidók felfogásának, eköcsi érzületeknek elfajulására. Hajdanában, az özanyák idejében „vöhajszirchó hásem bipri bit-nócho lötajjó!” áldást jelentett a gyermekek szaporulata, a család nagyobbdása. Három nagy asszonyról szól ma az Írás: Sáráról, Ráchelről és Hannáról. Minchärmukról megemlékezünk a mai istentisztelet során. Az egyikről a Tórában olvasunk, a másikról a háftórában, a harmadikról viszont imáinkban teszünk említést.

Hajdanában, régen Ráchel azért sírt, hogy „hóvo li bóajim” gyermekkel áldja meg őt az Isten, gyermekért fohászokodott. Hanna szintén magzatot akart lekönyörögni az égből zárárcokútján. Ma viszont a jelenkor asszonyai éppen ellenkezőleg, kerülnek a gyermekáldást, irtóznak legszébb, legfenségesebb asszonyi hivatásuk betöltésétől: az anyaság magasztos állapotától. „Nósim móvákajsz esz há-tamüz.” Korunk női neme, ahelyett, hogy gyermekért rajongana, húzódozik az áldottság állapotától. Félti tőle az ifjúságát sír a terhességgel esetleg megszűnő „tamuz”-jártól, ifjú üdeségéért. Ráchel sírjánál állva, lelki szemémmel láttam az ő könyveit, „Méano löhinoché...” Vigasztalan az özanya „ál bonchó” — gyermekeiért „ki énenü”, akik meg nem születhettek...

Régen a gyermek, álkást jelentett a családban ma csapásnak veszik. Valamikor Isten kegyes adománya volt a csecsemő, ma szerencsétlenség. Új szójátékok destruálják a családi élet szentségét. Az „egyke” és „egyse” teszi némává az egykor üde, gyermekkacajtól hangos zsidó családi fészket. Szerencsétlen gonosz szelemtől megszállt zsidó nők önhatalmulag, emberi kézzel állják útját az isteni sorsnak a természetes fejlődésnek. Szégyennek tartják a legszebb erényt: az anyaságot. Erköcselen sugallattól hajtva „békétlenség” okozójának tartják azt, ami régen összekötő kapocs volt a házastársak között: a gyermeket. Nyers ösztönükkel az isteni Gondviselés ellen lázacoznak. Öseinknél: „hiné náchász hásem bónim”; isteni jussnak tekintették a gyermeket és „szöchár pri bóten” — az anyaméh termékét mennyei hatalomként vett a boldog zsidó hitves. Sajnos válságos időknek szomorú jele ez. Ez égbekiáltó vétkek folytán, számban is sorvaúnk napról napra. Azonban nehogy azt gondolják

azzal hitgecssék, mentegessék magukat, hogy ez a rossz gazdasági helyzetre vezethető vissza, Nem és ezerszer nem. Régen is nehéz viszonyok között éltek elődeink. Ez csupán a hitetlenség, a cinizmus következménye. Kiveszett belőlünk a „bótochajm”, a Gondviselésben való szilárd bizalom.

Ám, ha magunkbaszállunk, bensőnkben újból helyet foglal a tiszta hit, bizodalom és az erkölcsi világrend lesz úrrá rajtunk, akkor remélhetjük, hogy a háftóra vigasztaló próféciája megvalósul rajtunk: „jés tikvó löächriszech”. Van még vigasz, van még reménye Izrael jövőjének de csak úgy, ha „vösövü bónim ligvüloom”, ha a gyermekek újból elfoglalják méltó helyüket határainkon belül: Ha házaidban újból csecsemősírás, gyermekszívaj és az utódok kacagása teszi derűssé, népessé házad táját, „Kj áchré süvi nichánti”, mert miután megtértünk, megbántuk tetteinket. Erre megszólal az isteni hang: Mert vaj-

Kunos Ignác dr.: „Pályám emléke”

Az IMIT idej évkönyvében jelent meg először ezen a címen a kiváló orientalista tanulmánya, amelyet most könyv formájában is kiadott. Kunos Ignác egy egész munkás életet szentelt a török népelet, török mese és mondavilág kutatásának és könyve azokat az emlékeket idézi vissza, melyek ma már nemcsak a tudós író számára emlékek, hanem az egész nemzet számára, ahol valamikor a jelent képviselheték, hiszen az átformálódott Törökország számára az író megállapítása szerint lassan-lassan szintén a mult ködébe vesznek a szokások, élettelenségek, melyekben a mesék, regék, legendák gyökereztek, melyeket Kunos Ignác oly nagyon szeretett és szeret ma is.

Ezeknek a meséknek, regéknek, legendáknak, daloknak eredetét, ősforrását kutatja Kunos Ignác és könyvében megmutatta az utat, melyen a forráshoz eljutott. Nehéz és küzdelmes út volt, hiszen az anyag nehézségein túl meg kellett küzdenie a számára oly idegen életformák gátlásaival is: a női elszigeteltséggel, a faji bizalmatlansággal. De ő tudott barátokat, hívőket szerezni és ezek segítségével el is érte a célját: a magyar olvasóközönséget nagyrésztben ő vezette be a török mese- és mondavilág virágos kertjébe.

Amilyen élvezetes és tanulságos olvasmányok Kunos könyvei, olyan érdekes és tanulságos ez a könyv is, mely azok keletkezését idézi. Egy új, ismeretlen világot tár az olvasó elé, akinek fantáziá-

jon „háben jákir li Efrájim, im jeled saásüim”, csak akkor drága gyermekem-c nekem Efrájim, ha gyönyörködhettem benne? „Ki midé dábrü baj, zochajr ezkerenü ajd, ál kén homü méáj laj, ráchem áráchmenü nöüm hásem”. Hiszen ha viselkedésével szigorú megrovásra ad alkalmat, akkor is megindul rajta a keblem és megkönyörülök rajta — szól az Ur...

Ez tulajdonképpen a bevezetőül említett Jalkut értelme: „üvágajim laj szárgiá”. Épen, mert nem pihenhet el örökre, nem tekintette örök otthonnak Izrael a góluszt, hanem visszavágyott a régi otthonba, a régi hitbe és erkölcsbe, ezért „holajch löhárgiá Jiszroel”, ezért fog igazi pihenőjére térni Jiszroel... „Váavádtém bágyim”, ha elvesztek is a népek között, de csak időlegesen, mondja Jezsajás: „Bájajm háhü jítoká üböü hoajjdim...” És eljön a nap, midőn megszólal a kürt és hazatérnek az elveszettek hitt gyermekek Jeruzsálem szent hegyére. Ámen!

ját még mindig élénken foglalkoztatja a Kelet titokzatossága. Amely titokzatosságról lefoszlatja a fátylat napjaink reális szelleme.

Zsoldos Jenő:

„A romantikus zsidószemlélet irodalmunkban”

Zsoldos Jenő tanulmánya az IMIT évkönyvében jelent meg először, hogy most könyvformában lássuk viszont. A romantikus életszemléletnek zsidó vonatkozásait ismerteti a magyar irodalomban ez a kitűnő tanulmány, mely a romantizmus magyar frői munkáiból vett idézetekkel, a munkák szellemének bemutatásával formálja ki e kor magyar irodalmi zsidószemléletének képét. Ez a zsidószemlélet közeledést jelentett a zsidóság felé, mely nemcsak a zsidó vallás értékmegállapításában, hanem társadalmi téren is megnyilatkozott. Csokonai és Kazinczy már baráti kapcsolatokat keresnek és találnak a zsidóság körében. Kisfaludy Károly szerelme egy zsidó lány iránt pedig magyar földön is törvényesítette a világerős új szívkultuszát, mely a racionalizmus rideg világszemlélete után a szív szavához igazodva találta meg a testvéri összeforrás útját. És ha addig a zsidó csak a Kelet jelképezője volt és a mult öröksége, ezután a magyar jelen közösség részesévé vált.

Zsoldos Jenő minden új munkájával új fejezetet nyitja meg annak a kutató munkának, amely a magyar irodalom zsidó vonatkozásait és zsidó hatásait keresi.

HIREK

NAPTÁR

Október 26, szombat — Tisri 29. (Heti szakasz: Bőresisz, háftóra: Móchor chodes, Ujhold-hirdetés, Borchi náfsi, szombat kimenetele: 5.25) — okt. 27, vasárnap — Tisri 30. (Ros chodes 1 nap) — okt. 28. hétfő — Chesván 1 (Ros chodes 2. nap), október 29, kedd — Chesvan 2, — okt. 30. szerda — Chesván 3. — okt. 31. csütörtök — Chesván 4, nov. 1. péntek — Chesvan 5 (szombat bejöv. 4.29) — nov. 2, szombat — Chesvan 6 (heti szakasz: Noách, háftóra: Roni akóró, ősi bójt ki-hirdetése, Borchi náfsi, szombat kim. 5.15) — nov. 3, vasárnap — Chesván 7, — nov. 4, hétfő — Chesván 8 (Séni bójt) — nov. 5, kedd — Chesván 9, — nov. 6, szerda — Chesván 10, — nov. 7, csütörtök — Chesván 11 (Chámsi bójt), — nov. 8, péntek — Chesván 12. (Szombat Bejöv.)

— **Dr. Kecskeméti Lipót**, a tudós váradai főrabbi néhány heti üdülésre Budapestre érkezett. Tisztelői nagyszámban keresik fel a Pesti Chevra Szeretetházában levő szállásán.

— **Az új iruzsálemi főrabbi.** Jeruzsálemről jelentik, hogy Kook főrabbi székének betöltésére már megindult a választási mozgalom. A főrabbi-állás egyik legkomolyabb jelöltje Amiel antwerpeni főrabbi.

— **Az Aggok Háza lakói a pesti Chevra elnökénél.** Megható ünnepély volt Krámer Miksa, a Pesti Chevra Kadisa elnökének lakásán okt. 17-én. Mint minden esztendőben, úgy ez évben is Krámer Miksa és neje lakásukon vendégül látták az Aggok Háza lakóit. Az ápoltak megbízásából Mann Adolf szólalt fel és kifejtette, hogy milyen hálások az Aggok Háza lakói Krámer Miksának, aki részükre szeretetteljes, mindenre kiterjedő figyelemmel való gondozást biztosított és mindent elkövet, hogy késő öregségüket megaranyozza. Az ápoltak különben Krámer Miksa születésnapjára való megemlékezésül díszes falitáblát helyeztek el az Aggok Háza templomában.

A németországi orthodox rabbik intelmé. A németországi orthodox rabbik szövetsége felhívásban fordult a német orthodox zsidókhoz, amelyben óvja őket a kétségbeeséstől, türelmesen, zúgolódás nélkül viseljék balsorsukat és mutatkozzanak méltóknak történelmi hivatásukhoz.

— **Hymen.** Baneth József eszéki nagykereskedő Ilus leányát okt. 27-én d. u. 1 órakor vezetni oltárhoz az eszéki templomban Güns Dávid.

— **A Magyar Cionista Szövetség** okt. 27-én, vasárnap d. e. 10 órakor nyilvános díszülést tart alábbi programmal. 1. Üdvözlések, 2. Dr. Miklós Gyula: elnöki megnyitó, 3. Dr. Fritz Ullmann, (Karlsbad): „Die Weltlage des Zionismus”, 4. Dr. Fodor Lajos (Hatvan): „A cionisták hitközsági programja”, 5. Hatikvah.

— **Az „Emunah” leánykör Szimchász-Tóra ünnepélye.** Szimchász-Tóra napján bensőséges Szimhasz-Tóra ünnepély színhelye volt a Bethlen-téri iskola díszterme. Az Emunah leánykör tagjai jöttek össze, hogy tanúságot tegyenek vallásos érzésükről és hitükhöz való igaz ragaszkodásukról. A Nőegylet egész vezetősége Grünfeld Miksáné és Fabriczky Lipótné vezetésével részt vett az ünnepélyen. Az ünnepi beszédet Wirth Ferenc, a leánykör vallásánára tartotta, aki többek között kérelmezte az Emunah vezetőségének áldozatkész, jóságos munkáját, mellyel a dolgozó, szegénysorsú fiatal leányokat felkarolja. Foglalkozott ifjúságunk helyzetével és kérte társadalmunk szélesebb körű támogatását, hogy optimizmust öntsönnek fiatalságunk lelkebe a mai végtelenül nehéz időkben. A leányok jól sikerült szavatai után Klauber Livia ifjúsági elnök felolvasta az Emunah leányvédelmi akció megalapítójának, a jelenleg gyengélkedő budai Goldberger Gyulánának a leányokhoz intézett meghatóhangú levelét. Az ünnepély után az Emunah vezetősége uszonán látta vendégül a leánykör jelenlétét, mintegy 60 taggal.

— **Házasság.** Erdős József ismert fővárosi hirdetőirodatulajdonos a napokban — születésnapján — ünnepelte házasságának 25 éves évfordulóját. Ez az ezüstlakodalmos születésnap összeesett Erdős Józsefnek a reklám terén eltöltött 40 éves jubileumával és hirdetési irodája 10 éves fennállásával.

— **Barmicva.** Dr. Endrei S. Henrik, a Pesti Chevra Kadisa népszerű igazgatójának és nejeének 13 éves Emil fiának barmicva-avatása okt. 12-én d. e. rendkívüli külsőségek között folyt le a Dohány-utcai főtemplomban. A fővárosi zsidóság színéjára megjelent az avatáson, hogy kifejezze jókívánásait a barmicva-ifjú köztisztelőben álló szüleinek. Dr. Hevesi

Simon, vezető-főrabbi megkapó beszédben állította az ifjú elé atyja hervadhatatlan értékű zsidó munkásságát. Istentisztelet után a barátok és rokonok az örömszülők lakásán tolmácsolták szerencsekívánataikat.

— **191.481 osztrák zsidó.** Wienből jelentik, hogy osztrák népszámlálás eredményeképpen Ausztriának 6,112.658 katolikus, 295.452 protestáns, 191.481 zsidó és 106.080 felekezeten kívüli lakosa van.

— **Budai Zsidó Legényotthon.** Régen érzett hiányt pótolta a budai izr. hitközség, amikor megalapította a Budai Zsidó Legényotthont. Kereskedő és iparos pályára készülő ifjak kedd esténként a hitközség tanácstermében találkoznak. Itt folyóiratok, könyvek, társasjátékok általana rendelkezésükre. A szórakozást és az önképzést előadások, önképzőköri munka, kirándulások, ünnepségek, stb. szolgálják.

— **A VIII—IX. ker. Izr. Nőegylet** nov. 6-án, szerdán délután fél 6 órakor, a Bristol Szálló termeiben divatrevüvel egybekötött uzsonna délutánt rendez.

— **Pesti Zsidó Nőegylet napjára.** Okt. 27-én a VI. ker. Nőegylet uzsonnája saját helyiségében (VI. Aréna-út 55.) d. u. fél 5 órakor. Okt. 30. Vészi Józsefné uzsonnadélutánja az Izr. Leányárvaház javára d. u. 5 órakor a Lloyd-Clubban (Mária Valéria-utca 12.) Okt. 31-én a Budai Izr. Nőegylet teája d. u. 5 órakor a Gellért Szállóban. Nov. 3-án a Józsefvárosi Nőegylet uzsonnadélutánja d. u. 5 órakor a Goldmark-teremben (VII. Westselényi-utca 7.) Nov. 4-én a Zuglói Nőegylet teája d. u. 5 órakor (XIV. Bosnyák-tér 12.) Nov. 5-én a VII. ker. Izr. Nőegylet keddi uzsonnája a Bristolban. Dr. Hevesi Simon vezető-főrabbi átnyújtja az „Emunah” leánykainak a gyűrt. Nov. 6-án a VII—IX. ker. Izr. Nőegylet uzsonnája d. u. 5 órakor a Bristolban.

— **A Belvárosi Izr. Nőegylet** okt. 6-én nyitotta meg minden hó második szerdájára programba állított jótékony célú házi uzsonna-délutánjainak sorát az Egyesület Apponyi-téri heliségeiben. A megjelenteket Szemeréné Herz Emma elnökhelyettes fogadta. Az uzsonnán résztvettek dr. Baracs Marcellné, Vészi Józsefné, dr. egerszalóki Czigler Árminné, a kerületbeli és testvéregyesületek hölgyeinek díszes gárdája. — Háziaszonyok voltak: Csillag Rezsőné, Kemény Sándorné, Rosenberg Frigyesné Szendrő Emilné, dr. Tétényi Imréné és Vértes Gyuláné. Kötönő zamatu kávét a Meinel Gyula cég szolgáltatta. A szórakoztató bridge és kötönő hangulat a késő esti órákig tartotta együtt az anyagilag is kitünően sikerült uzsonna vendégeit. — *A Belvárosi Izr. Nőegylet ifjúsági csoportja,*

TAUBER

PENZIÓ ÉS ÉTTEREM
A B B A Z I A

Elsőrendű orth. kóser
konyha. Szobák minden
komforttal, teljes penzióval
olcsó árban!

Prospektust küldünk!
TELEFON ABBAZIA 376.

első téli kedélyes táncos összejövetelét kedően este tartotta az Astoria szálló elegáns átalakított halljában. Az összejövetel résztvevői melegen üdvözölték a körükben megjelent Szemeréné, Herz Emmát, az anyagegyesület kitünő h. elnökösszonyát. Az ifjúsági csoport Rott Irén javaslatára elhatározta, hogy ezen összejövetelüket a téli szezon tartamára rendezesíti és azokat minden kedden este 9 órakor az Astoriában fogja megtartani. — A *Belvárosi Izr. Nőegylet* igen tetszetős kjs zsebnaptárral lepte meg tagjait és pártfogóit. A kis naptár 32 oldalnyi terjedelmű és magában foglalja az Egyesület tisztikarának névsorát, vigalmi naptárát és néhány hasznos felekezeti feljegyzést. A kis munkát az Egyesület elnökségének megleghangu felhívása vezeti be.

— **Betörés a Nagyjuvares-utcai templomba.** Szimchász Tóra napján, istentisztelet után ismeretlen tettesek kifosztották a templomban elhelyezett perselyeket. A tettesek kikutatására szigorú nyomozás indult.

— **Szegények felruházása.** A Pesti Izr. Nőegylet ez évben is meleg ruhanevét szándékozik juttatni a legjobban rászorult szegényeknek és ezért ezúton kéri a jószívű közönséget, hogy mindennemű ruha-, fehérnemű- és cipőfeleslegét bocsássa a nemes cél érdekében az egyesület rendelkezésére. (VI. Dessewffy-utca 41. Telefon: 13-1-66.)

— **Blei Boris** — a legnagyobb amerikai művészeti főiskola igazgatója. New-Yorkból jelentik, hogy Amerika legjelentősebb művészeti főiskolájának, a philadelphiai Fine Arts és College igazgatójává Blei Borist, a világhírű szobrászt nevezték ki. Az intézet Blei egyik tanítványa, Taylor Stella szobrászművész, egymillió dolláros alapítványának köszönheti létét.

A fiatalság ellen döntött a párizsi zsidó egyházi testületek nagygyűlése

A párizsi zsidó egyházi testületek vezetősége az elmúlt napokban nagygyűlésre hívta össze az egyházi testületek tagjait, melyen báró *Robert de Rotschild* elnök indítványt terjesztett elő a fennálló statutumok olyirányú megváltoztatására, amely az egyesület tagjainak passzív választójogát az eddigi 30 éves korhatárról 25 évre szállítja le. Beszédében, melyben a javaslatot elfogadásra ajánlja, kijelentette, hogy akkor, amikor a zsidó fiatalság oly nagy mértékben és lelkesedéssel vesz részt a felekezeti életben, amikor az élet minden terén elismerik a fiatalság jogait, indokoltnak tartja, hogy ez a fiatalság a zsidó hitélet vezetésében is sze-

repet kapjon, annál inkább, minthogy ebben a küzdőképes fiataliságban megvan az energia, hogy kellő eréllyel vigye keresztül a szükséges intézkedéseket.

A felszólalást hosszú vjta követte, melynek szónokai részben az incitvány mellett, részben ellene foglaltak állást. A vita után következő szavazáson azonban 59 szavazat esett az indítvány mellett, 25 ellene 6 szavazat érvénytelen volt. Miután így az indítványt nem volt meg a szükséges kétharmad többsége, azt a nagygyűlés elvetette.

MARTIN BUBER:

Feleletmondások

3. Fordította: Gedő Simon

A hallgatás

Egyszer Rabbi Mendel, a vorkibeli caddik fia és Rabbi Eleázár, a kosnői maggid unokája elsőízben találkoztak. Kisérők nélkül bementek egy szobába, leültek egymással szemben és egy órahosszat hallgattak. Aztán bebocsátották a többieket. „Immár elintéztük dolgunkat.” Mondta Rabbi Mendel.

Mikor Rabbi Mendel Kockban járt, ezt a kérdést intézte hozzá a kocki rabbi: „Hol tanultad meg a hallgatás művészetét?” Már éppen felelni akart, de aztán észbe kapott és művészetét gyakorolta.

A színelőadás és a színpad

Danzigban történt, hogy Rabbi Bunamot, amikor még fával kereskedett, megkérdezték a kereskedők, mivégből utazik caddikokhoz, amikor olyannyira járatos az irodalomban; mit mondhatnak azok neki, amit époly jól meg ne tudhatna a könyveiből? Rabbi Bunam megfelelt a kereskedőknek, de ezek nm értették még a feleletét. Este hiába hívták őt, hogy menjen velük a színházba. Mikor onnan hazajöttek, elbeszéltek neki, mi minden csodálatosat láttak. „Ezeket a csodálatos dolgokat ismerem és is”, mondta ő, „olvastam a színpapot”. „Abból ugyan”, magyarázták neki, „aligha tudatsz meg igazán valamit arról, amit mi saját szemünkkel láttunk.” „Ugyanígy vagyunk,” szólt ő „a könyvekkel és a chaszidokkal.”

Hatástalan szavak

Egyszer a kobrini Rabbi Mose, miután szombati asztalánál tóramagyarázatát befejezte, így szólt a körülülő chaszidokhoz:

„Látom én, hogy összes szavaim, melyeket mondtam, közöttek egy emberre sem találtak, aki szívébe fogadta volna őket. És kérditek, honnan tudom ezt,

mikor pedig sem próféta, sem próféta fia nem vagyok. A szívből eredő szavak igazában a szívbe hatolnak, ha azonban nem találnak egy szívet sem, mely őket befogadná, úgy Isten az embert, aki a szavakat mondta, abban a kegyben részesíteti, hogy azok nem keríngnek tova hazálanul, hanem hazatérnek a szívbe, amelyből eredtek. Így történt velem is. Úgy éreztem, mintha ütés ért volna, akkor hatoltak be azok együttesen.”

A jó bizonytalanság

Sevuot ünnepén a primiszlani Rabbi Meir így szólt egyszer tanítványaihoz: „Csak ma értettem meg, amit ifjúkoromban a krenneci Rabbi Mordechai mondott nekem. A szánkóban ültem mellette és egy lejtős helyhez értünk. Nyugalankodva felugrottam helyemről és kész voltam rá, hogy kiugorjam. Rabbi Mordechai megragadta kezemet. „Ülj le”, mondotta „nem lesz semmi baj.” És valóban biztos átjutottunk a veszélyes helyen. Egy idő múlva, anint kényelmesen haladtunk a sík úton és én semmi rosszra nem gondoltam, felborult a szánkó és mélyen beleestem egy hóbuckába. Mikor onnan kikászálódtam, rámnevetett a rabbi: „Látod-e!” mondta. Csak ma, mielőtt imádkozáshoz kezdtem, értettem meg, hogy mire akart ő engem tanítani: Aki a veszéllyel szembenéz, azt megsegíti az Isten, hogy el ne bukják; aki azt hiszi, hogy biztos, síma úton jár, közel áll a bukáshoz.”

A Szakadék

Felé rossz sorsunk úzve hajt,
hogy kerge lábunk gáncsolja még
s mi kacagunk, ha arcunkba sóhaj
a Szakadék . . .
El tőle hiába futunk,
ha késő: fekete feneketlen fazék,
lelkünk dajkája lett
a Szakadék,
S ha karjába hullunk, ájulunk:
gyűlö'ség ül a szízünk felett
halotti tort (Ő sötét agitátorok,
ti vak szemek!)
Fekete fákyaként gyűlöla ki
lobognak a sötét szemek
s tánclelésben elvonul
a könnyelmű sereg.
Sötét lovon nyargal a szűz
és fehér ménen a céda
s heblünkben ezer vulkán üvölt
s szízünk véres planéta!
Leányaink, asszonyaink,
nővéreink, anyáink . . .
Mindent elnyel a Szakadék
s testvért testvérré lázít!
Förtelmeq illata árad
felénk, itt a pokol tüze ég!
S mi borzadunk és arcunkba röhög
a Szakadék.

Lakos András

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Isten szeme min- dent lát ...

Az elmúlt nyáron a pesti hitközség gazdái vacsorára gyűltek össze, valahol a Svábhegy oldalán egy barátságos kis kocsmában, amely ugyan nem volt kifejezetten kóser, de viszont a tulaj, süfűvérfű antiszemita hírében áll. Hívják pedig ezt a vendéglőt „Isten szemé”-nek. Hát a derék pesti bálbószok, élükön a Sulchan Aruch-cha® kelő és fekvő raseköljűkkel ott jól megvacsoráztak, mert hát választásra készültek, és a hívektől hírségüket kellett kivenni. Csak természetesen, hogy a cigány is beleszólt vonójával a nagy lelkedésbe. Azt nem jegyezték fel a krónikások, hogy a Führer az Egyakarral ropta-e a táncot, de annyit tudunk, hogy nem voltak nagyon sokan a vidám bőcherek és bálbószok.

Az Egyakaratnak azonban ez nem nagyon tetszett, mert hát mégsem jó és okos dolog, ilyeneket pont az „Isten szemé”-ben csinálni. Gondolt tehát egyet és kettő lett belőle. Azaz, hogy nem is kettő, hanem még több is. Külön kiküldött tudósítóink arról számolnak be, hogy a kitünő Egyakarat a nyár folyamán a Svábhegyen több nagyszabású vacsorát rendezett, sok finom libamájjal, felvágottal, és nemestűzi italokkal és folyt a bor mellett a kőlecolás a választásokról késő, vagy korai hajnali órákig, mígnem eljött az ideje a kriász sómá sel sáchrizsna. Egy jelenvolt így morfondírozott magában hazamenet:

— Mégis csak jó, hogy a hitközségnél annyira spórolnak és hogy mindenki ilyen kitünően megtanulja a spórolást. Jutna másképp ilyen finom nyári estélyekre pont fönt a Svábhegyen?!...

A kóser malaclábtól a sabbesz-szivarig

Csodálkoznom kellett, hogy milyen naiv emberek vannak a világon. Valaki azon ütközött meg, hogy egy napsütéses ragyogó nyári szombat délutánon egy valódi rasekól, mégpedig a Führer-fajtából, hosszú szivarból fújta a füstöt a Dunakorzó égboltja felé. Hogy teheti ezt mégis egy rasekól?! Itt a világ szeme előtt! (Pedig ha tudná! Még az Isten szemében is meg meri tenni!) — Sopánkodását csak nehezen tudtam lecsendesíteni. Megmagyaráztam neki, hogy ha egy rasekól példának okáért malacombot eszik, akkor — minthogy a rasekól nem ehetik frélfit — nyilvánvaló, hogy az általa elfogyasz-

tott chazenfiszli — váljék egészségére! — csakis-csak kóser lehet. Ugyanígy ha egy rasekól szombat délután például egy kávéház terraszán szivart szí, akkor minthogy szombaton nem szabad szivarozni, nyilvánvaló, hogy ha mégis szívtott, akkor az a szivar csak egy direkt sabbesz-szivar lehetett. Hát nem?...

Kolnidré és képvi- selőválasztás

A Józsefváros templomának az egyik főünnepen előkelő vendége volt: Megjelent ott a kerület szeretett képviselőjelöltje is. Képviselőválasztás előtt állt a keirület és a képviselőjelöltek annyit ígértek és fogadkoztak, hogy nem ártott nekik sem egy kis feloldás a meggondolatlan ígéretek és fogadkozások alól. Meg aztán az Ürsten úgy is jutalmazhatja ám a jámborságot, hogy meglátatja a voksolókkel a képviselőjelöltet, és azt gondolatthatja velük: ez aztán a nekünk való képviselő, aki velünk együtt imádkozik. A régi rómaiak sebhelyeiket mutogatták a voksokért, a modern képviselőjelöltek az ájtatosságtól sápadt arcukat. Ez is van olyan jó.

A „főfenekari” igazgató

Az egyik körzeti templom állandó tartogatói érdekes megfigyelést tettek. A ködüss melódiának vannak olyan részletei, amelyek orosz motívumokra emlékeztetnek, sőt egyenesen az Ej-uchnyemet juttatják az ember eszébe. Ezeket az orosz részleteket újabban törölték. A kíváncsiak érdeklődtek, hogy miért. Azt a választ kapták, hogy a „főfenekari igazgató” úgy véli, hogy orszból elég a néhány al- és főkántor, nem kell hogy a melódiák is oroszok legyenek. Hát ha a jóból a sok orosz is megárt.

Aki vesz, annak lesz, neve jegyzőkönyvből lesz

Hát ész az van itt, a Nagy Ész kobakjában. Bizonyosság rá a következő hallatlanul leleményes balekfogási kísérlet.

A kitünő nagy papot ünnepelték. A szívek, a lelkek tele voltak meghatottsággal. Maga a főpap is elérzékenyült. Még a Vezér is az ő dicséretét zengte. Ezt pedig földi halandó még meg nem érte tőle. És a magasztalásban versenyre kelt vele mindenki. De azért a legszebbet, a legötletesebbet, a legragyogóbbat — vajjon ki mondta? Ki no? Ugye nem tudja. Hát megmondom, ha vesz egy példányt a — „Festschrift”-ből.

Hát az úgy volt kérem, hogy az ünnepeltnek a barátai, tisztelői és tanítványai egy „Festschrift”-et adtak ki a jubileum alkalmából. De mert kevéssé volt rá a vevő a jubileum ünnepi hangulatának hullámzásától Nagy Észben egy páratlan és ragyogó ötlet fogant meg. Felállt és kikiáltotta, hogy aki most még a jubileumi ünnep folyamán megveszi a „Festschrift” egy példányát, annak nevét az ünnep jegyzőkönyvében megörökítik. És dadalmasan körülnézett. Azt mondják, hogy az ünnepi jegyzőkönyvnek ez a része csodálatosképpen nagyon rövidre sikerült

Nagymosás és pedagógia

A hitközség Behlen-téri házában hosszú ideig iskola volt. Az iskolának persze tornaterme is volt. Minden más iskolának a tornaterme arravaló, hogy a tanulók ott a tornaórákon tornázzanak. Nem úgy azonban a Behlen-téri iskola tornacsarnoka.

Abban az épületben ugyanis egy nagy úr is lakik és lakott már akkor is, amikor még az iskola is ott volt. T. i. a hitközségi kancellária tejhatalmú Caesarja. Nos, hát az történt, hogy amikor náluk nagymosás volt, akkor a tornaóráknak el kellett maradni. Mert a ruha kitergetése szempontjából a tornaterem — alkalmasnak bizonyult.

Igy került kapcsolatba a nagymosás a pedagógiával.

A legjobb angyal

*Apám régebben tért a patriárkák
szent asztalához, míg izmos, tizennyolc
éves lábammal jártam poklok árkat.*

*Tíz éve már, hogy itthagytott anyám is.
Azóta sötétek az ünnepesetek,
gyertyái nem ragyognak, mint a kláris.*

*Örökre kialudtak, mint a csillag,
melyet gonosz szájak szele fujt el.
Az ablakaik rút tájakra nyílnak.*

*Nem lázadozom régen, nem verekszem,
megálkóztott, fekte nyugalomban
a hétköznapok zord ágyába fekszem.*

*Ottkűnn az örült, vad idők robognak,
a szemük vérbefut és be-benéznek.
Spaletta kéne még az ablakoknak.*

*Süket csend kéne, kormos, vak sötétség
s egyetlen angyal virrasszon szobámban,
az Émlék gyujtsa föl a tiszta mécsét.*

*Ne jusson el hozzám az utcalárma,
álljon fejem föl a legjobb angyal,
apámra világlítson és anyámra.*

*Remény és ünnepnapok nélkül élek,
bezárva, mint börtönbe, önmagamba.
Lobogjanak a régi gyertyafények!*

Bródy László

A kabbala lényege és története

Irta: Dr. Silberfeld Jakab békéscsabai főrabbi

VIII.

(Befejező közlemény.)

Összefoglalhatjuk tehát mondanivalóinkat a lélekvándorlás gyűjtő fogalma alatt, ami majdnem azonos a Kabbalával, mert minden kabbalista hitt benne és ez is egyike azoknak az eszméknek, amelyek idegenből szivárogtak bár a zsidóságba de ott zsidó színezetet kaptak.

A Baál Sem Tov a 18. század eme Übermensché, a chaszidizmus megalapítója majdnem eszméinek főmotívumává teszi meg a lélek vándorlását. Különösen szép azon elbeszélése, hogy egy szegény ember kért alamizsnát, de a gazdag nem adott neki. Erre a „Best“ elmoncáta, hogy egy jóbarát a másikhoz fordult segítségért, de ez nem akarta még fogadni sem. Erre mind a ketten meghaltak. A tulvilágon a kegyetlen gazdagot a purgatóriumba akarták küldeni. De a másik azt kérelmezte, hogy lelkük újra menjen vissza emberi testbe és a szegény addig kérjen adományokat, míg a gazdag házához jut és ha ámbár a lélek nem emlékszik a multra, mégis ad majd neki, akkor megszűnik a büntetés és bejut a Paradicsomba. Azért mindig úgy kell tekinteni, ha szegény jön, mintha ő lenne az egyik lélek és a gazdag a másik lélek tulajdonosa. A lélekvándorlással, amint azt a Vallásbölcsezet című munkám I. kötetében elmondom, már rabbiaképzői hallgató koromban foglalkoztam és írtam róla egy pályamunkát, amelyet a böcs Goldzeher kegyezően fogadott. A lélek-vándorlás tana rendszeres összefügg a lélek praexistenciájának elméletével, hogy egy nagy Gufének nevezett helyen vannak a tulvilágon az összes lelkek és azokat a Mindenható leküldi emberi testekbe. Ha a földön megállták helyüket, akkor visszatérnek az ősz substanciába, de ha nem addig kell más testekben vándorolniuk, amíg meg nem tisztultak bűneiktől. Idegenből került a zsidóságba, valószínűleg a karaiták útján. A zsidó vallásbölcsek elvetették ezt az ideát, mint Száadja, Ibn Daud, Ábr. b. Chija, Chaszjai, Kreszka, Abó József, nem is szólva a legnagyobbbról, Majmuni Mózesről, aki meg se említi. A magyar bölcsezetben Petőfi emlékezik meg róla átvitt értelemben: Halhatlan a lélek, hiszem, de más világba nem megy át, csak itt lenni a földön maradó, a földön él és vándorol. Többek közt én emlékszem: Rómában Cassius valék, Helyvidiában Tell Vilmos, Párizsban Desmoulin's Kamill... jtt is leszek tán valami.

A bibliában és talmudban nincs róla szó, csak a kabbalisták próbálják a metempsichozisba vetett hitüket a bibliából és a talmudból levezetni. Jellemző, hogy azokról a zsidó vallásbölcsezszekekről, akiknek nyomán a kabbalisták haladtak, tehát a neoplatonikusokról azt állítják hogy nem idegenkedtek a lélekvándorlás tanától. No igen, mert szerintük a lélek az ösztöbetanciától elszakadt és oda vissza kell térnie, mint a Zohár mondja, az „uralom szférájába.” Oda pedig tisztán kell neki visszamennie. Ha tehát bűnökkel van beszenyezve, akkor addig kell más testekben, esetleg bűneihez képest állapotokban is vándorolnia, amíg le nem vezekli a vétkeit. Eszerint a vándorlás Isten szeretete az ő teremtményei iránt és ki is hozzák a Gilgulból a Cheszed, vagyis a szeretet számértékét. Továbbá a lélekvándorlással könnyen megoldják a régi anomáliát: „Igaz és rossz a sorsa, gonosz és jó a helyzete.” Továbbá, ha valaki nem találta meg a neki rendelt életársat, addig vándorol a lelke, amíg meg nem találja. Van a lélekvándorlásnak egy fajtája, az ibbur, amidőn még élő, vagy már halott emberből egész vagy részlegesen lelkek társulnak a már meglevőhöz, hogy azt megerősítsék. A leviratus, vagyis a sógorházasság is a lélekvándorlással függ össze. Ugyanis, aki gyermektelenül hal meg, annak lelke a kabbala szerint vándorlásra van ítélve. Ha ellenben a sógor elveszi az özvegyet, a házasságból született gyermekbe száll az elhalt férj lelke. Különösen Luria foglalkozott ezzel az ügygel és fel tucta ismerni, hogy kibe, kinek a lelke szállott. Egy könyve is megjelent erről, a Gilgulim, vagyis a vándorlások. Mindenesetre a kabbalisták és a chaszidok rendszerébe beilleszkezik a lélek-vándorlás tana, mert az ő világnézetük szerint akár a legnagyobb aszkréták legyenek, akár a hedonizmusnak hódoljanak, mindenesetre a bűnbocsánat módját je-

lentí, egy lehetőséget ad a lélekvándorlás elmélete. Az álmessiasok azt hirdették magukról, hogy ők a Messiásnak testet öltött a'akjai Dávid Reubéni, Sall. Molcho, Berachja Querido, Frank Jakab és Sabbatai Cevi mind a Messiásnak a gilguljai és ha figyelembe vesszük, hogy akármennyire is álmessiasok voltak, mégis a szentföld feltámadásának a gondolatát is mint egy eleven energiát beleégették a nemzedékekbe, mégse végeztek hiábavaló munkát és valóban messiási hivatásuk volt. A chaszidoknál is, ha a valóciakat tekintjük, akik nemcsak névleg azok és nem a türelmetlenségnek a ridegségnek a hordozói, valóban illik hozzájuk a lélekvándorlás, legalább mint szimbolum, hogy Isten is módot ad a jóvátételre, mi is adjunk egymásnak módot arra gondolva, hogy nem valamely ösünk lakozik-e valakiben, Ne csak a Bestet nézzük, hanem pl. R. Nachman Bratzlavból, milyen kabbalisztikus chaszidikus világnézet vonult végig rajta. Azt mondta, hogy amely köveket élene dobáltak azokból építi fel az ő védelmi pozícióját, az ő hitét, az ő erős várát. Ha a Chaszidokat nem értették meg, elmoncáta, hogy az olyan, mintha siketek jelennek meg egy táncmulatságon. Csodálkoznak, hogy a muzsikások pengetik a hangszereiket, a nép pedig ide-oda mozog, libeg. Mert nem hallanak, nem tudják felfogni a ritmust, a mozgást. Így vannak a siketek is, nem tudják, hogy a többi lélek hallja az Isten szavát, érzi annak édes ritmusát és mélységes harmónia támad a lelkében, önmagában és az emberek iránt és Isten szelleme elterül a Chaosz fekete vizeinek színe fölött. A Chaszidoknak ott van a Caddikjuk, akinek nem hivatala, hanem hivatása van és írt tud adni mindenkinek fájdalmára, sebére, kétségbeesésére. Könnyű neki hiszen a hívei már azzal, hogy hozzá fordulnak, meggyógyultak, mert magukban hordozzák a gyógyulás lehetőségeit, a kavvonot az áhitatot, a sifutot, az alázatosságot, a hitlahavtot, az izzó lelkesedést és a cdebúcsot az istenséggel való egyesülést. A Caddik nem az ember-atom, hanem a kozmikus ember, aki magában egy világot hordoz, vagy legalább is egy igazi embert.

Ime a kabbala a történeten keresztül, mint a titkok tudománya a talmudban, mint a vigasz forrása, mint az összekötő kapocs a bölcsezet és a talmudizmus között, mint idegen eszméknek a zsidóság területén a polgárjog megszerzője, mint a hivatalos tudományok nem hivatalos sokat gáncsolt és sokat dicsért támogatója, mint az isteni emanáció zsidó tanítása és a metafizikának mint a lét rejtélyeinek a szívtől való megfejtése.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKŐ LÖWY-NÉL BUDÁN
 II FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
 KÜLÖN NAGY LERAKAT
 ALKALMI VÉTELEKBŐL
 LEGOLCSÓBB ÁRON
 II., ZÁRDA U. 3
 Margit körút sarok.

Ahol a jó cselekedetek nem férnek be az alapszabályokba

A VIII.—IX. ker. Izr. Nőegylet, amióta nagystíli elnökasszonya, Rosenberg Sándorné állott az élére, hatalmas arányokban bővítette ki működési körét. Idők folyamán az intézmények egész sorával fejlesztette ki tevékenységét: óriási energiával vette kezébe a szegénygámolítást, aminek jellemző, számszerű bizonyítéka, hogy ma már 400 szegényt lát el a Nőegylet menzája, amelyet nemcsak a téli hónapokban, hanem nyáron is működtésben tart páratlan áldozatkészséggel.

Ezenkívül a Baross utca 129. számú házban egy férfi- és egy női Szeretetházat tart fenn, amelyekben mintegy 30 elaggott ember talál menhelyt élete alkonyán. Egy évvel ezelőtt Rosenberg Sándorné szinte egymaga szállva szembe a habozókkal, megalapította a Baross utca

133. szám alatt a Hevesi Simon Izr. Tanoncotthont, ahol 22 zsidó tanonc talál otthont, ellátást és zsidó nevelést. A Tanoncotthon olyan bámulatos eredményt mutatott fel eddig is, hogy valóságos ostromnak van kitéve az újabb kérvényezők részéről.

A VIII.—IX. ker. Izr. Nőegylet előljárósága nagyszerűen bevált intézményeit, amelyek immár túl vannak a kísérletezés kezdetén, állandósítani kívánja és ennek megfelelően módosította alapszabályait. A Nőegylet f. hó 15-én tartott rendkívüli közgyűlésén elhatározta, a szükséges alapszabálymódosítást meleg ünneplésben részesítette Rosenberg Sándornét, jótékony fáradozásainak maradandó sikerre alkalmából.

Kraszner Vilmánál, a siketnéma úszóbajnoknőnél, akiért a londoni csendes olimpiászon ismét árbórcra repült a magyar trikolór

Idén Londonban tartották meg a csendes olimpiászt, amelyen a Comité International Des Sports Silencieux, a siketnémák nemzetközi sportszövetségének tagjai vettek részt. A magyarok közül egyetlen „csendes” hölgyolimpikont szállított ki Londonba Hamburgon, Southampton-n keresztül a Deutschland luxusgőzös: Kraszner Vilmát.

Most azután a sportemlékeiktől roskadozó vitrinjében, ahol nyolc ezüst serleg és egyéb különböző tisztelctájakon kívül, háromszáz érmet számolhat össze, az olimpiai bajnokságot jelző érmeken Amszterdamb városának pajzsa és a nürnbergi vár mellé a londoni Szent Pál katedrális is odakerül, hogy némi kárpótlást nyújtson ennek a karsú szőke leánynak, aki, bár a sors csendre ítélte, mindig egészséges, vidámságtól csillogó kék szemmel mosolyog bele a világba.

Csilaghegyen, ahol az édesapja litköségi elnök, virágos kerttel körülbélt villa szalonjában, modern pizsamában, bodrosra ondolált fejfel éppen úgy ül szemben velünk, akár más ép érzékű riportalany és mivel azt a siketnéma nyelvet, amely nemcsak gesztikulálásból, hanem látszólag artikulátlan hangokból áll, a családja tökéletesen érti s fordítja le számunkra, igazán csak azt érezzük, mintha egzotikus külföldi nőről lenne szó akinek

megértéséhez tolmácsra van szükség.

Igy minden nehézség nélkül megtudhatjuk tőle, hogy most Londonban majdnem első volt a hátúszásban is.

— Azért lettem csak második, mert nem treniroztam eleget a hátúszásban, ez zavarja a gyorsúszást és tulajdonképen sohasem célo, csak szórakozásom.

— 1928-ban, Amszterdamban mégis kétszer húzták fel a magyar zászlót a stadion fölé, a Vilma kedvéért, — szól közbe a papa, — mert ott a gyorsúszásban kívül, a hátúszást is megnyerte. Most Londonban hendikeppet jelentett, hogy nagyon nehéz a víz, tele van ásvánnyal, ott klórral tisztítják, nem úgy, mint nálunk, vagy Amszterdamban.

Kraszner Vilma, mint később és mindig, amikor róla van szó, elnézően csóválja a fejét apja felé, majd szégyenlősen lehajtja, hogy visszahulló bodros haja betakarja az arcát, mert nem szívesen beszél sportemlékeiről.

Igy azt is a papától tudjuk meg, hogy a három olimpiász közül az 1931-ben megtartott nürnbergi csendes olimpiászra emlékszik vissza legszívesebben a Vilma, mert soha sem felejté el azt a meghatótságot, amit a díjkiosztásnál érzett. Huszonegy nemzet lobogója hajlott meg előtte abban a pillanatban, amikor az árbórcra felrepült a magyar zászló. Az

amszterdami olimpiász pedig más szempontból is felejthetetlen élménye, ami mellett szinte eltöri, hogy Amszterdamban ugyanakkor tartották meg az érzékűek olimpiászt is és hogy ott kétszer lett első. Ebben a városban került ugyanis össze először a különböző idegen nyelven beszélő külföldi siketnémákkal, akik között a „csendes”, de vidám és mókás francia fiúk jelentettek szórakozást számára.

— Tessék elképzelni, hogy milyen az, ha több mint tíz különböző nemzet, különböző jelöléseivel beszélő siketnéma olimpiai versenyző összekerül. Mindenki bábeli „nyelvvavart” vár és mégis rögtön megértik egymást, annak ellenére, hogy nem mindegyik ismeri a siketnémák nemzetközi jelöléseit. — Rögtön az első napon kreálnak valami új nyelvet, olyan eszperantó félt, hiszen ebben könnyebb a dolguk, mert nagyobb a gyakorlatuk, mint az érzékűeknek, csak néhány új gesztusra van szükség. Este már együtt játszanak, kártyáznak és pletykáznak...

— Amikor nemlétező bajszokon csavartak egyet, ez azt jelentette, hogy a magyar olimpiai versenyzőkről beszélnek, — szól közbe Kraszner Vilma boldog emlékezővel, mint aki nagy élményt álmodik vissza, — amikor úgy tettek mintha a szakállukat simítanák, a franciákat jelezték és ha két ujjuk között az állukat simogatták, azt akarták, hogy az angolokat értsük.

— A tetszésnyilvánításuk azonban éppen olyan tomboló tapsban és vad lábdobogásban nyilvánul, mint az érzékűeknek — teszi hozzá ismét a papa. Most Londonban a tomboló taps és vad lábdobogás egészen a véletelig fokozódott, amikor Vilma ellépett a tribün előtt a magyar zászló kíséretében. Ez Vilmát hihetetlenül boldoggá tette, nagyon imád mindent, ami mozgás. A mozgásban szereti kiélni azt, amit hangban nem élhet ki. A csendes film idején az volt az álma, hogy mozisínésznő lesz, most meg szívesen lenne táncosnő.

— Csakhogy zene nélkül nem tudom elképzelni — jegyzi meg a maga nyelvén a csendes olimpikon, aki néha félrehajtott fejfel erősen figyel a beszélgetők szájának mozgását és csodálkozásunkra, apja útján rögtön hozzánk érkezik a magyarazat is:

— Az erős zenei hangok a levegőben durva rezgést idéznek elő és így leányomnak van némi fogalma arról, hogy mi a zene és tisztában van azzal, hogy zene nélkül sohasem teljesítheti vágyát.

— Már csak megmarad az úszásnál és ha formában lesz a következő olimpiászra is kiutazik.

Holló Magda

ARANYSAS A VÁROS FÖLÖTT REGÉNY A ZSIDÓ-RÓMAI HÁBORUBÓL

7.

IRTA: SZEKULA JENŐ

Simon bar Gjora arca csaldást és ddbenetet mutatott. S Berenike, mikor a kegyetlen gepard-szemekbe nézett asszonyos ösztönnel megérezte, hogy talán nem is egészen bolond ez, — csak szerelmes belé. Ez még jobban megijesztette. Reszketve hátrált a cédrusból faragott lépcsők felé.

— Egy év mulva újra jelentkezhetsz, — mondta — hogy megnyugtassa a félclemes látogatót.

— Akkor én már nem jelentkezem, — felelte ez ridegen, míg katonásan elköszönt. Nem a lépcsőkön ment le, hanem az öles falon kúszott le, horgas ujjaival belekapaszkodva a kiálló sziklakövekbe. Félclemes testi ereje lehetett. Berenike ddbentel nézte. Az utolsó emelet magasságából már egyetlen lendülettel, ledobta magát a mélységbe. Semmi baja nem történt. Puhán esett, akár a macska.

Talpra szökkenve néhány lépésnyire elvont a faltól, fölbámulva a Shasaleon toronyra, mint az eszelős. Majdnem órhosszat állott így mozdulatlanul. Merengésből szepegő női hang riasztotta föl. Gyöngéden megrántotta valaki a köntösét.

— Simon... gyere már haza!

Megfordult, a saját felesége volt, a tizenhat esztendősi Mariamne.

— Utánam leselkedtél? — mordult rája, sötét tekintettel.

— Féltelek! — rebegte a gyermekasszony kislit szemmel. Attól féltém, hogy a palota tisztjei fölkoncolnak, vagy hogy megölnék az eunuchok.

— Bolondságot beszélsz Mariamne, horkant föl Simon és keserűen fölnevetett.

Szótlanul megindultak éjszakai szállásukra, amely öt stádiumnyi messzeségben volt a királyi palotától. Tömegszálláson laktak, négy emeletnyi magas bérkaszárnnyában, a felső emeletek deszkából voltak. Nagy szél támadt késő éjszaka és a deszkafalak recsegett-ropogtak, mintha szellemek süvölténének be a hasadékokon. Mindez annyira ijesztő volt!

— Simon! — te szerelmes vagy Berenikebe! — csipített föl Mariamne aggódó arccal.

Sokáig nem kapott választ.

— Csak voltam... rebegte Simon vontatottan. Megesett a szivem rajta, mikor ott sirdogált a tribunál alatt... Volt, elmulott.

Fölgrott. Két karjával ijesztően hadonászott.

— A Herodéseknek nem kell az én kardom... mert ők a rómaiaknak a szolgálói. Hát jó... most már harcolni fogok ellenük!

Kirántotta szabályját a hüvelyéből és vad mozdulattal csapta a falhoz. Az éles kardvas átszakította a deszkafalat. Mariamne föliskoltott, de Gjora fiának dühhomaha elmulott és gyöngéden megsimogatta a nő puha hajfürtjeit.

— Részeg vagyok Mariamne. Csak-hogy én nem bortól rugtam be.

Leroskaét a nyoszolyára, és percek mulva már elaludt. De kora reggel már talpon volt, csomagolt még a parittyáját is bőrove mellé tűzte. Ijját és nyilvesszőit is gondosan megnézegette.

— Mariamne én elutazom! — mondotta a csodálkozva rázamerő nőnek.

— Hová?

— A hegyekbe vonulok, ahol szabad emberek, szabadon mozognak a szabad levegőn. A fegyverem után fogok élni, és a pusztá vadjának barlangja lesz a lakásom. Itt fojtogat a levegő... itt elpusztulok, ahol kutyának nézik a szegényt és megrugdoszák a hatalmasok. De jön idő... mikor fölöknek növekedni majd, és gögös nagyurak és aranyruhá papok térden és fejet fognak hajtani nekem.

Komorán hangzott ez, mint a jó'slat.

— Vonulj addig az anyádhoz, amíg újra eljövök érte, és ne pazarold a könyveidet. A hegyekben is rád gondolkodnak örökösen szép kicsiny Mariamne és a te neveddel ajkamon megyek a harcba.

Megesőkölte a megrettent nőt és elrohant.

Széles hüvelyében, ijesztően csörömpölt a nehéz kardvas, amíg elvont.

Harmadik könyv

Forradalom

II. Agrippa zsidó király beszédet tartott a forrongó jeruzsálemi néphez, mert Florus garázdálkodása óta, lázas nyugtalanságba volt az egész város.

A Xystus-tér tömve emberekkel. Megszállva az oszlopok odalfolyosók is, amelyeknek árkaéjái alatt kedvükre sétálhatnak a benszülöttek csős időben és forró napsütésben is, a hidon is özlönlött a sokaság. Ez a hid a templomig vezet, amelynek kupolája idáig aranylott a napsütésben. Mint fekete macarác gubbasztottak az emberek a hid karjain, a lapos házfedeleken és a fehér tornyokon.

A szóközi emelvény az Asemonaeusok palotája előtt volt felállítva, s a pódiumon ott állott bátyja oldalán Berenike hercegnő is, — a jeruzsálemi nép előtt még minéig nagyon népszerű, — ezt Agrippáról már nem lehetett elmondani, akiről el volt ismervé, hogy okos és józan ember, de tudták róla, hogy lenézi a népet, s ebből nem is akart titkot csinálni. Bár mindenkiel hívös leereszkéccsel beszélt. Inakább volt római, mint zsidó és többet tartózkodott Rómában, mint Jeruzsálemben s Neró császárnak és udvaroncainak körében jobban érezte magát, mint Ananus főpapnak a társaságában. Minént tudott, mindenből kiábrándult és nem lelkesítette semmi — kicsit gyomorbarjos is volt, azóta, hogy tévedésből maga is kóstolt a mérgeitalból, amellyel Britannicus herceget megmérgezték.

Agrippa királlyal együtt érkezett meg Jeruzsálembé Politianus nevű római hadi-

tribunus, akit Gallus főkormányzó küldött ki sürgösen, a Florus körül támadt zűrzavar kivizsgálására, amelyről ellentmondó jelentéseket kapott. Politianus jóindulatu római törzstiszt volt, — ezredesi rangban, — megnyugtatónak találta a helyzetet, — s a templomban, arról a helyről ahová a előkelő külföldieket beengedték, beszédet tartott, amelyben intette a népet, hogy őrizzék meg továbbra is Neró császár és a római nép iránt való törhetetlen hűségüket. Sietve elutazott, kedvében benyomást hagyva maga után, — mégsem tudta eltaposni fojtott újskét a lopva lappangó, és minden percben föllángolni készülő forradalomnak.

Az ifjuság háboruspárti volt és forradalmi szellemű. Sajátságosan forradalmi, — mert nem újításokat akart, hanem visszatérni mindenben a régi erkölcsök-höz és hagyományokhoz, az apák fásult és megalkuvó szellemével szemben. Itt volt mindjárt a fiatal Eleázár, — bár maga is főpapi család sarja és előkelő állása van, ő a templomnegyed katonai parancsnoka, — nyíltan cimborálkodik a zelota csöcsélekkel.

Félni lehetett, hogy a forrongók közbeszólásaikkal meg fogják akadályozni a királyt beszédében. Hisz itt vannak mindezek, akik készek tüszöcskát nyomni az előkelőségek palotáinak cédrusmenyendezete alá, — zárt oszlopokban vonult föl a Bethesda-negyed munkásnépe, óbátogó asszonyaikkal, akik még nem tudták elefelejteni, hogy az urukat megkorbácsolták, vagy szegényoszlopra kötötték ki a rómaiak, s egyik falnak dölve, gúnyos mosollyal ajkán, fölmagaslik Eleázár félclemes, szikár alakja, — kardjára támaszkodva — zelota bajkeverők udvarolják körül, egyszerre három is, Júcás, Simon és Ezéhiás.

De Agrippa beszéde alatt kísérteties csend támadt. A darazsak zöngését is meg lehetne hallani. Igaz, hogy minéjárt a szónoklat elején kérte a tömeget, hogy ne szóljanak közbe, — s hallgassák meg nyugodtan azok is akik nincsenek egy véleményen vele, akik háborút és szakadást akarnak minden áron. Hiszen jogukban van a királyi intelmi után is megmaradni régi elhatározásuk mellett.

A király hangja nem volt széles terjedelmű, — mégis be tudta tölni az egész teret, — nyugodtan és egyenletesen tudott bánni a hangjával, ahogy rétoroktól tanulta Rómában és Dyrhahurában, — ahogy az ókorban nevezték Durazót.

A beszéd okos volt és világos. A kis Judea nem keverechet harcba a nagy római világbirodalommal, mert csak a rövidébbet húzná. Ismertette a légiók nagy számát, beszélt Róma tengeri haderejéről és pénzforszáinak kimeríthetlenségéről. Elsorolta a nagy nemzeteket, Nagy Sándor néptől kezdve a germánokig, akik behódoltak a rómaiaknak.

Felolós szerkesztő és kiadó:

KECKSEMÉTI VILMOS

Springer nyomda VII., Bethlen G. u. 33.